

Götabiblioteken 2020

Göta biblioteken

Götabiblioteken 2020 ges ut av
Regionbibliotek Östergötland

Redaktör: Lena Udd

Layout: Rolf A Olsson

Ansvarig utgivare: Elisabeth Cserhalmi

Omslagsbild: Abby Andersson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB

ISBN-nummer 978-91-88151-13-1

GÖTABIBLIOTEKEN I SIFFROR

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Regionbibliotek Östergötland, de tretton Östgötakommunerna samt Tranås kommun.

Östergötland och Tranås har tillsammans drygt 485 000 invånare.

Här finns:

46 folkbibliotek, varav 31 är filialer/närbibliotek
3 bokbussar

Cirka 270 anställda

Omkring 300 publika datorer

Ett vanligt år har Götabiblioteken nära 3 700 000 fysiska besök på biblioteken. I snitt blir det över 10 000 besök per dag. Under 2020 minskade besöken på grund av pandemin och restriktioner.

Götabiblioteken har:

Drygt 1 500 000 fysiska titlar att låna

Över 23 000 e-böcker, av dem är drygt 4000 e-ljudböcker
Cirka 3 000 000 fysiska utlån per år. Under 2020 minskade dock de fysiska utlånen något på grund av pandemin

Över 91 000 e-böcker laddas ner per år.

Ett flertal databaser och e-tjänster som låntagarna kan använda.

Alex med biografiska fakta och presentationer av 6000 skönlitterära författare. Det finns 150 000 sökbara titlar med bokomslag och innehållsbeskrivningar. Utöver detta finns information om litterära priser, filmatiserade böcker och quiz där man kan testa sina litterära kunskaper.

Arkiv digital är för släktforskaren som vill ta del av cirka 88 miljoner färgbilder på kyrkböcker och andra historiska dokument.

Cineasterna där du kan låna strömmande film gratis via bibliotekskortet.

Global Grant är en omfattande databas med information om stipendier och fonder, dit man kan skicka ansökningar för bidrag för olika ändamål. Databasen innehåller 24000 fonder och donatorer.

Pressreader, med mer än 7 000 tidningar och tidskrifter, som du kan nå omedelbart på vår webbplats eller genom att ladda ner en app. Pressreader erbjuder alla, från den vanlige läsaren till forskaren, material från mer än 120 länder på 60 språk.

Visste du att:

Ett år utan pandemi anordnas omkring 9 000 programaktiviteter på de olika Götabiblioteken. Det är författarbesök, teater, musik, sagostunder, föreläsningar, språkcaféer och mycket annat.

Konsten att ställa om – inte in

Konsten att ställa om blev något av en ny slogan under år 2020. Att verksamhetsmässigt ställa om utifrån nya förutsättningar är i och för sig inget ovanligt. Men att ställa om i flera omgångar i skuggan av ett samhällsfarligt virus följt av restriktioner får nog betraktas som tuffa utmaningar. I synnerhet om verksamheten bygger på mötet med användaren, att vara en demokratisk arena och att uppdraget innebär att finnas till för alla.

Att bedriva sitt demokratiuppdrag

Hur mycket mäktar en biblioteksorganisation att inte bara ställa om utan också vända ut och in på sig själv? En omställning för att med sitt tydliga uppdrag inom läsning, folkbildning och inte minst medie- och informationskunnighet alltjämt bedriva sitt demokratiuppdrag och nå sina prioriterade målgrupper?

Ganska mycket skulle det visa sig – tills rådet kom strax innan jul att stänga biblioteken helt varpå en stängning av Götabibliotekens lokaler följde. Det var i samband med en pressträff som Folkhälsomyndigheten lyfte fram biblioteken som ett exempel på sådan verksamhet som är icke-nödvändig och som därmed skulle hålla stängt kopplat till regeringens hårdare restriktioner. Kort därpå togs formuleringarna om bibliotek bort hos Folkhälsomyndigheten men biblioteken stängde, rätt eller fel? Här skulle mycket vägas in, öppenhet mot hejdad smittspridning och omsorg om såväl medarbetare som besökare.

Många av Götabiblioteken var också under 2020 mitt uppe i olika projekt inom satsningen Stärkta bibliotek (2018-2020). Många med just ambitionen att satsa ytterligare på utåtriktade och uppsökande insatser, vilket självfallet försvårades eller omintetgjordes av rådande pandemi.

Bekymmersamt då biblioteken riskerar att tappa framför allt de prioriterade målgrupperna.

Digitala sjumilakliv

Men går det att ur ett biblioteksperspektiv lyfta fram något positivt ur denna eländiga och av nöd tvungna

begränsande tillvaro? Det skulle kunna vara det digitala sjumilakliv som biblioteken tagit för att överbygga digitala klyftor, både inom den egna professionen men också för sina användare. I ett skarpt läge ställde biblioteksverksamheterna om och började använda alla möjliga verktyg i den digitala verktygslådan för att inte tappa fart i en redan påbörjad utvecklingsprocess.

Energi och kraftsamling

Bibliotekens roll i samhället i kristider kom också högre upp på agendan, en viktig fråga som förhoppningsvis inte tappar i aktualitet framledes och som också finns med i förslaget till nationell biblioteksstrategi.

I skrivande stund är behovet av att få lägga 2020 till handlingarna starkt och en önskan att få blicka framåt gör sig gällande även om det alltjämt råder en pandemi. Men innan dess – ta del av den energi och kraftsamling som visats av Götabiblioteken under det år då pandemisituationen präglade hela samhället.

ELISABETH CSERHALMI
Regionbibliotek Östergötland

LEDARE 3
Konsten att ställa om – inte in

BOXHOLM 6
Året vi tänkte om

LINKÖPING 8
Boken kommer en succé

BOKSTART I PANDEMI 10
Filmer ersatte hembesök

DEMOKRATISKA UPPDRAGET 12
Vad händer med biblioteken i en kris?

BIBLIOTEKENS ROLL 14
Två frågor till ansvariga politiker

DEN DIGITALA SAMVARON 17
Inget småprat över kaffekoppen

DET DIGITALA BIBLIOTEKET 18
Ökning för e-böcker och filmtjänster

DIGITAL TRANSFORMATION 20
En förändringsresa för cheferna

TÄNK SÄKERT 22
Bibliotekets podd om digital säkerhet

KINDA 24
Grovarbete förnyar och förbättrar

MJÖLBY 26
Så påverkades programverksamheten

MJÖLBY 28
Att byta värld för en stund

MOTALA 30
På väg mot ett tillgängligt bibliotek

NORRKÖPING 32
Digitala hembesök går också

SÖDERKÖPING 34
Utomhus är det nya svarta

TRANÅS 36
Hej då 2020 – äntligen!

VADSTENA 38
Hemkörning och språkcafé

VALDEMARSVIK 40
Nytänk och flexibilitet

YDRE 42
Ett år med kommunikation i fokus

ÅTVIDABERG 44
Rekord i fortbildning

ÖDESHÖG 45
Fler fick boken hemkörd

PÅ VIFT MED VR-GLASÖGON 46
Två äldreboenden fick testa

BIBLIOTEKSDATA 48
Behovsanalys för ett nytt system

POESIPANDEMI 50
Dikter om våren och sommaren

DEMOKRATISK REFORM 52
Samhällsorienteringen fyllde tio år

NOVELLTÄVLINGEN 54
Sex unga berättare prisades

Året vi tänkte om

Året som gått har varit annorlunda för alla, med åtgärder för att hindra smittspridning. I Boxholm försökte vi glädja invånarna, stor som liten, så gott vi kunde. Det blev ett år av nytänkande, både i det yttre arbetet mot låntagarna och i det inre planeringsarbetet.

Pysel på takeaway

"Kan jag få ta en aktivitetsbok idag? Jag tog en målarbok förra gången", frågade ett barn när bibliotekspersonalen stod på torget i Boxholm och delade ut pyselböcker om Alfons, Mamma Mu, Superhjältarna och andra barnboksfigurer. På biblioteket ville vi hjälpa till att göra det roligt att stanna hemma och delade därför ut gratis aktivitetsböcker, med varierade svårighetsgrader, till barn i förskole- och lågstadieåldern. För att så många barn som möjligt skulle få en aktivitetsbok flyttade vi ut vårt uppfällbara bord till torget i centrum, till en lekpark i ett bostadsområde och till Åsbo skolas gård som ligger utanför centralorten.

Överraskningskassar spred glädje

När sommaren kom funderade vi vidare hur vi skulle kunna sprida glädje inte bara bland barnen, utan till ungdomar och vuxna med. Då föddes tanken om sommaröverraskningskassarna.

Till de vuxna fyllde vi papperskassarna med en gömd lånebok, en krysstidskrift, en färgläggningsbok med färgpennor, ett bokmärke, ett vykort och liknande smått och gott. Utanpå kassen hade vi en kort beskrivning av låneboken, så att besökaren kunde få en aning om vad det var för typ av bok. För barnen och ungdomarna innehöll kassarna diverse stimulerande saker beroende på deras ålder, klistermärken, gatukritor, roliga plåster, målarbok, studsollar, klippkort, knep och knåp, domino spel och darts spel. Alla fick med en lånebok och fotoutmaningen, där de skulle ta en bild på något gult och vackert.

Tog slut på två dagar

Vi köpte in nyutgivna böcker samt olika innehåll till ett tiotal kassar till att börja med. På den andra dagen var de slut. Erbjudandet lockade in invånare som aldrig har varit inne på vårt bibliotek, men kom in för att "få något här". Den ena fritidsgruppen efter den andra ringde

Det blev ett år av nytänkande, både i det yttre arbetet mot låntagarna och i det inre planeringsarbetet.

och ville komma med sina elever för att hämta varsin kasse. Överraskningsboken i påsen byttes ut mot bok i storstil eller CD-bok när det var låntagarens önskemål. Vår verkstad arbetade på löpande band. Fritidsbarnen gjorde reklam hemma och kom tillbaka med föräldrar och småsyskon för att ingen familjemedlem skulle bli utan sommaröverraskning.

Glädjen spreds som ringar på vattnet.

Mellanåldersavdelning formas

Allt stannar inte, trots de ändrade situationerna vi fått hantera under året. Stärkta bibliotek fanns fortfarande att tänka på, och det innebar en mellanavdelning att utforma. Vi fick oväntad hjälp av en gymnasieungdom som sommarjobbade två veckor på biblioteket. Han visade sig vara intresserad av biblioteksmiljön. Han inspirerades av temaindelningen av faktaböckerna på vuxenavdelningen och kom med idéer för temaindelning av barnfakta, tillverkade skyltar till de olika indelningarna utifrån begrepp och underbegrepp och flyttade om faktaböckerna på hyllorna. Dessutom tillverkade han nya, färggranna skyltar till bilderboksavdelningen. Tillsammans utformade vi mellanåldersavdelningens skaparhörna.

För oss bibliotekarier var det givande och värdefullt att kunna bolla tankarna med en ung person kring böcker och biblioteksrum för barn i olika åldrar. Samarbetet mynnade ut till en fortsatt kontakt. Vi har planering igång för att han utifrån sitt teknikintresse ska hålla i robotaktiviteter med barnen på biblioteket under 2021.

TEXT: ERIKA HORVAT

FOTO: ANNA SEVERIN

Boxholms bibliotek

Bibliotekarierna Erika Horvat och Kajsa Sovrić med varsin sommarörraskasse, framför en del av den omgjorda mellanåldersavdelningen.

Det är ju sån service så det är helt otroligt! Gudrun Lundkvist är pensionär och stammis på Linköpings stadsbibliotek. Boken kommer betyder massor för Gudrun.

Boken kommer blev en succé

Personalen på Linköpings stadsbibliotek fick ställa om under 2020. Arbetsättet blev mer digitalt och uppsökande. För att kunna leverera läsning till personer i riskgrupp skapades Boken kommer. Bibliotekarie Kristina Lundwall cyklar ut böcker till personer i riskgrupp. Projektet Boken kommer blev en succé.

TEXT OCH FOTO: MATILDA AHL

Många påsar packas. 30 påsar i veckan körs ut med någon av stadsbibliotekets cyklar. Böcker delas ut till låntagare i innerstan och i närområdet. Vaktmästeriet kör ut till ytterområdena med sin bil en gång i veckan och Ekholmen, Lambohov, Ljungsbro och Agoras närbibliotek delar också ut.

Två telefoner. Bibliotekarie Kristina Lundwall ringer alltid innan hon cyklar iväg. En telefon har hon att ringa med och den andra är uppkopplad mot Google Maps.

Cykeln förbereds. Det går att packa fler kassar än man tror, säger Kristina Lundwall. På sommaren kör hon lådcykel, på vintern blir det en elcykel med vinterdäck. Och hjälm såklart. Linköpings stadsbibliotek har flera tjänstecyklar och en lådcykel.

Nöjd. Gudrun Lundkvist brukade vara på Stadsbiblioteket varje vecka innan pandemin. Nu är hon glad över att få böckerna hem till dörren.

Vi hoppas att vi snart kan göra som björnarna – gå till biblioteket.

Bokstart i pandemi

Det har redan sagts så många gånger att det börjat bli ett slitet uttryck, men det kan konstateras att vi lever i en konstig tid. Under 2020 fick mycket ställas in eller stå på vänt. Det var tråkigt, jobbigt och sorgligt på så många olika sätt, men det var bara att förhålla sig till och följa de restriktioner som finns. Biblioteken har anpassat sig och kommit på alla möjliga kreativa uppfinningar och nya lösningar på problem. Efter att många bibliotek tvingats stänga i princip helt har biblioteken ändå fortsatt att tillhandahålla många av sina tjänster, inte enbart digitala. Mycket har gått att lösa, men hur skulle vi göra med Bokstart?

Hembesök som grund

Bokstart Östergötlands bärande idé och vägen till framgång har varit att biblioteken gör hembesök till familjer med nya små familjemedlemmar. Genom hembesöken når bokstartarna även familjer som annars inte kommer till biblioteken. Att mötet med bibliotekspersonalen sker i hemmet gör att det blir avslappnat och tryggt.

Men kunde vi fortsätta med hembesöken nu när vi skulle hålla avstånd till varandra? Restriktionerna såg inte helt lika ut i alla kommuner. I en av kommunerna bestämdes att verksamhet för barn under 15 år skulle fortsätta även när biblioteken stängdes, men så var det inte i alla kommuner.

Men att helt avstå från att nå de här familjerna var inte en bra väg. Det här var sådant som inte går att skjuta upp – de små barnen är ju bara små en gång. Barndomen går, som bekant, inte i repris.

Varför ska man läsa med så små barn?

Undersökningar har visat att många föräldrar ägnar allt mindre tid åt att läsa för sina barn. Andra undersökningar visar att barn som blir lästa för när de är små får ett betydligt större ordförråd än barn som inte blir lästa för. Högläsningen lägger därmed grunden för läsinläringen. Språkutvecklingen gynnas genom att barnet lär sig nya ord och begrepp.

Genom böcker lär sig barnet om andra världar och

Folder om att läsa med sitt barn finns på svenska, arabiska, dari, somaliska, engelska, spanska, finska och alla minoritetsspråken.

miljöer och får inblick i hur andra lever sina liv och barnet utvecklar sin empatiska förmåga. En annan viktig aspekt är att den vuxne och barnet får en mysig stund och en gemensam upplevelse.

Nya lösningar

När det inte längre gick att göra hembesök fick biblioteken försöka komma på andra sätt. Man spelade in filmer där bibliotekarierna berättade om högläsning och läste pekböcker. Filmerna skickades till familjerna via sms eller mejl. Ibland har man lämnat bokstartskassarna i dörren och pratat med familjen på avstånd utanför huset eller i trappuppgången. I vissa fall har man träffat familjerna utomhus. Några bibliotek har ordnat bäscafé i parken med lagom avstånd mellan familjerna. Flera av biblioteken har bibliotekscyklar som använts för att kunna möta familjer utomhus och kunna lämna ut eller låna ut böcker.

Biblioteken har också utrustat öppna förskolor med bokkassar som är till utlån.

Ett av biblioteken har låtit BVC lämna över den första bokgåvan till familjerna vid 4-månaderskontrollen istället för att biblioteket skulle ha gjort det när barnet är 6 månader.

Nu längtar bokstartarna förstås efter att få träffa de små barnen och deras vuxna på riktigt. Ingen vågar riktigt sja om när det kan ske, men biblioteken förbe-

reder för fullt. Bland annat planeras för bokstartskalor med de barn som är cirka 18 månader. Då samlas man antingen på biblioteket, öppna förskolan eller utomhus för att läsa, ramsa och sjunga tillsammans. Det kommer även att bjudas på barnteater och något gott att smaska på.

Framtiden för Bokstart Östergötland

Fyra kommuner har projekt inom Bokstart Östergötland; Linköping, Motala, Norrköping och Ydre. Hembesök görs till familjer i utvalda områden när barnen är 6 och 10 månader. I Ydre, där det föds ungefär 40 barn/år, nås alla barn av Bokstart. När barnen är cirka 18 månader ordnas en träff på bibliotek eller öppen förskola. I kommunerna finns minibibliotek på öppen förskola eller familjecentral och det ordnas olika former av läs-, sång- eller berättarstunder för de yngsta barnen.

Två andra kommuner i Östergötland, Kinda och Åtvidaberg, har fått medel från Kulturrådet för att bygga upp Språknätverk, d.v.s. samarbete mellan bibliotek och andra organisationer som arbetar med de yngsta barnen; barnhälsovård, förskola, socialförvaltning med flera. Samarbete är en förutsättning för att Bokstart ska fungera och bli hållbart och kunna växa till att så småningom gälla alla barn.

2021 är sista projektåret för Bokstart Östergötland med ekonomiska medel från Kulturrådet och ambitionen är att Bokstart Östergötland i någon verksamhetsform, fortgår också efter projekttidens slut. En framgångsfaktor är att väva in Bokstart i biblioteksverksamheten, vilket en kommun valt att göra.

TEXT: INGRID LOELD RASCH

Regionbibliotek Östergötland

ILLUSTRATIONER: SARA GIMBERGSSON

Fakta Bokstart

Bokstart är en nationell satsning som vänder sig till föräldrar och vuxna i små barns (0-3 år) närhet, med syfte att tidigt stimulera språkutveckling. Bokstart bygger på samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola som alla har ett uppdrag att arbeta med små barns språkutveckling.

Inför 2021 har Kulturrådet fått uppdraget att Bokstart ska utvidgas till fler regioner och fortsatt vara kopplad till förskolan.

Corona och bibliotekens uppdrag

Vad händer med bibliotekens demokratiska uppdrag när det blir en kris i samhället? När coronapandemin slog till i början av 2020 var det nog få som kunde föreställa sig att vi i slutet av året skulle ha en situation där samtliga bibliotek i Göta-samarbetet var stängda. Bibliotekens roll i samhället hamnade i fokus. Är de samhällsbärande och bör hållas öppna även i svåra lägen?

Alla bibliotek i Sverige följde Folkhälsomyndighetens rekommendationer, men kommunernas tolkning såg olika ut. I en del kommuner bestämdes allt högt upp i hierarkin, i andra var det biblioteksledningen som fick ta beslutet.

Våren

Under våren var samtliga huvudbibliotek inom Göta-samarbetet öppna. Några filialer/närbibliotek stängdes på grund av att deras placering var olämplig ur smittskyddssynpunkt och personalen placerades om. För att

Många bibliotek sträckte sig till det yttersta för att ge människor tillgång till litteratur och information

lokalerna skulle bli så smittsäkra som möjligt gjordes en rad saker: Man glesade ut dator- och sittplatser, hade golvmarkeringar framför informationsdiskarna för att kunna håll avstånd, plexiglasskydd framför diskarna, tillhandahöll handsprit och gränser för hur många som fick vistas samtidigt i lokalerna.

Vad gjordes då för att upprätthålla bibliotekens demokratiska uppdrag?

Att hålla öppet är ett fundament för biblioteken men man gjorde också många andra saker. Många bibliotek sträckte sig till det yttersta för att ge människor tillgång till litteratur och information. IT- och datorhandledningarna, som är en stor och viktig verksamhet, upprätthölls med lösningar som telefonhandledning, tidsbokning, skärm mellan besökaren och personalen med mera. Många startade en "takeaway-service". Den servicen har blivit mycket uppskattad och visat vilken betydelse tillgången av litteratur är för många.

Programverksamheten var något där bibliotekens hantering skilde sig åt ganska mycket. Några bibliotek ställde in all fysisk programverksamhet som författarböcker/samtal, föreläsningar och scenframträdanden. Något bibliotek försökte in i det sista att upprätthålla de fysiska framträdandena med att hålla det begränsade publikantalet (50 personer under våren) och delade ut biljetter till alla evenemang. Flera har försökt hitta digitala lösningar för författarsamtal, föreläsningar, presentationer av ny litteratur, sagostunder och annan barnverksamhet. Det gjordes också verksamhet utomhus: lovverksamhet, sagostunder, poesivandringar med mera.

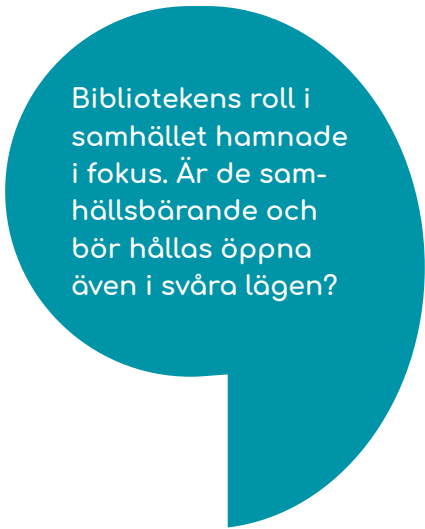
Sommaren

Under sommaren brukar biblioteken dra ner på eller upphöra med sin programverksamhet vilket förstås skedde denna sommar också. Men känslan var ändå att man nog sakta skulle kunna komma igång med fler aktiviteter och att publikantalet för programverksamheterna skulle kunna ökas på.

Detta skedde efter starka påtryckningar från kulturbranschen där stora delar var på väg att gå under

Hösten

Den 1 november blev det tillåtet med ett publikantal upp till 300 personer om det gick att hålla en meters

Bibliotekens roll i samhället hamnade i fokus. Är de samhällsbärande och bör hållas öppna även i svåra lägen?

avstånd mellan stolarna. Detta ändrades dock ganska snart till att gälla 50 personer igen. Några hann genomföra enstaka program innan den totala nedstängningen av lokalerna skedde. Man hade också fortsatt med viss datorhandledning och service i diskarna.

Andra vågens hastiga smittspridning under oktober och november gjorde att publikantalet begränsades till 8 personer. Den 18 december utfärdades nya restriktioner som kom att gälla stora delar av den kommunala verksamheten. I de listade verksamheterna som berördes var även biblioteken med. Det fick till följd att biblioteken stängde sina lokaler på många ställen i landet och för Götabibliotekens del tog kommunerna ett gemensamt beslut att stänga alla bibliotek.

Tre dagar senare ändrades beslutet efter många protester och biblioteken skulle åter kunna öppna med begränsningar. Anledningen var att man tittat på bibliotekslagen och gjort bedömningen att skrivningen "Biblioteken ska vara tillgängliga för alla" säger att biblioteken har en viktig samhällsbärande roll. Kommunerna valde dock att fortsätta att ha sina lokaler stängda över jul och in i januari.

Utlämningen av böcker fortsatte hos alla fram till dagarna före jul då Linköpings kommun beslutade att deras bibliotek skulle upphöra även med den verksamheten.

Demokratiuppdraget var svårast

Biblioteken har försökt att upprätthålla sina verksamheter och tjänster på ett så smittsäkert sätt som

möjligt. Men det som behövts bäst för att uppfylla det demokratiska uppdraget har varit svårast att genomföra. Att ha öppet, tillgång till datorer, tillgång till digitala tjänster och information, tillgång till en mötesplats med möjlighet till samtal och åsiktsutbyte samt programverksamheten.

Det är också skillnad på vilka som berörts av inskränkningarna.

Biblioteken vittnar om att de som lidit mest skada är de prioriterade grupperna: barn, människor med annat modersmål än svenska, människor med funktionsnedsättning och äldre.

Vad händer nu?

I skrivande stund har några bibliotek planerat att öppna igen i början av 2021. Antalet personer som ska få komma in är starkt begränsat och beräknat efter yta. Man ska inte få stanna mer än en kort stund, inte använda några datorer eller sätta sig någonstans.

Sakta ställer biblioteken in sig på att kunna fungera "som vanligt" igen någonstans i framtiden.

Men: Frågan är vad som händer med demokratin under tiden?

TEXT: HELENA AGNEMAR

Regionbibliotek Östergötland

FOTO: MATILDA AHL

Fakta

Göta demokrati är en arbetsgrupp inom Götabiblioteken som har som uppgift att utveckla bibliotekens demokratiuppdrag. Gruppen anordnar bland annat den årliga "Demokratidagen" för alla medarbetare. Under pandemin har gruppen också arrangerat digitala samtal som handlat om bibliotekens demokratiarbete och coronan.

Gruppen består för närvarande av Marie Sääf, bibliotekschef i Linköping, Anya Feltreuter, bibliotekschef i Mjölby och Helena Agnemar, utvecklingsledare vid Regionbibliotek Östergötland.

Två frågor till ansvariga politiker

Pandemin satte bibliotekens betydelse i fokus. Biblioteken är en samlingsplats, en källa till information, en plats där man kan få digital hjälp med mera.

Nu fick biblioteken ställa om, ställa in och omorganisera. I slutet av december kom också påbudet att biblioteken skulle stänga, liksom andra "inte nödvändiga" verksamheter. Det beslutet kom dock att ändras ganska snabbt eftersom biblioteken omfattas av bibliotekslagen och är en samhällsservice som enligt lag ska

finnas tillgänglig för alla. Något som varken Folkhälsomyndigheten eller regeringen hade lagt på minnet.

Vi mejlade två frågor till ansvariga politiker i alla de 14 kommuner som ingår i Götasamarbetet. 11 stycken svarade.

Vi utgick från Bibliotekslagens (2013:801) andra paragraf där det står: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Vi mejlade frågor om bibliotekens betydelse till politiker i alla de 14 kommuner som ingår i Götasamarbetet. 11 svarade.

FOTO: VIBEKE MATHIESEN

1) Vilken roll anser du att biblioteket ska ha i ett demokratiskt samhälle?

2) Vilken funktion ska biblioteket ha i kristider och vilka resurser krävs för att kunna uppfylla den funktionen?

Inga-Lill Östlund, Söderköping

1) Biblioteken bidrar starkt till att människor får kunskap inom många områden och på så vis både kan förstå och bidra till samhällets utveckling. Läsning ökar det psykiska välbefinnandet till framma både för den enskilde och andra.

2) Även i rådande pandemitider är det viktigt att biblioteksverksamhet finns. Här i Söderköping har vi löst det genom att:

- man kan beställa bokkassar som man kan hämta utanför biblioteket
- fortsätta med Meröppet på filialbiblioteken i Mogata och Östra Ryd
- man kan boka tid för att låna datorer
- fortfarande ta emot skolklasser för bokinformation
- sprida information aktivt på hemsidor och sociala medier

Jenny Elander Ek, Valdemarsvik

1) Tillgång till bibliotek är oerhört viktigt i ett demokratiskt samhälle. Det ger möjlighet för alla att kostnadsfritt kunna ta del av information, kunskap och litteratur på en mängd olika språk.

2) I kristider så förstärks bibliotekens betydelse för sagda informations- och kunskapsspridning. Förutsättningen för detta är ett flexibelt arbetssätt och möjlighet för personal att kunna ställa om i tider av kris.

Kristin Kellander, Mjölby kommun

1) Biblioteken ska bidra till folkbildning och jämlikhet genom att för alla tillgängliggöra olika slags medier, erbjuda fri tillgång till information och möjlighet till kommunikation, stärka människors digitala kompetens och förmåga till källkritik samt erbjuda handledning av utbildade bibliotekarier.

2) Det beror på krisens typ och omfattning. Biblioteken ska möjliggöra att alla kan ta del av samhällsviktig information, hjälpa människor att upprätthålla en fungerande vardag (exempelvis genom att tillhandahålla

digitala hjälpmedel) och vara en plats för människor att mötas (eventuellt digitalt) när de behöver det som mest. Den viktigaste resursen är välutbildad och engagerad personal och att de backas upp av tjänstepersoner och politik, därutöver är det svårt att förutspå vilka resurser som krävs.

Olle Johansson, Norrköping

1) Bibliotekets roll för det demokratiska samhället är oerhört viktigt. En plats för kunskap och reflektion. Idag viktigare än kanske någonsin tidigare. Däremot ser jag inte det primära att vara krishanteringsansvarig. Som en del av det, ja, men också att det finns tydliga roller vem som har ansvar för vad.

Gustaf Appelberg, Linköping

1) Jag tycker att bibliotekslagen uttrycker det väl, fortsättningen på paragraf 2§ lyder ju: "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla."

Där jag särskilt vill betona att man inte bara skall främja läsandet utan också bildning, upplysning, utbildning och forskning.

I vårt moderna samhälle med de olika plattformar som nu finns bör detta även innefatta källkritik.

Biblioteken har ju även en roll som mötes- och studieplats, där finns också tillgång till digitala hjälpmedel och expertis. Det är viktiga funktioner. Jag tillhör dock dem som tolkar bibliotekslagen på ett sådant sätt att det är möjligt att stänga dem, om situationen kräver det, utan att man bryter mot lagen. Även om det självklart, av ovan nämnda skäl, skall undvikas.

Mark Henriksson, Motala

1) Ett biblioteks roll i ett demokratiskt samhälle är bland annat att vara en plats dit folk kan vända sig för information och samhällsservice. Det är också en plats där

man kan söka information/studera men även förkovra sig och umgås. Biblioteken bör även ha en folkbildande inriktning med ett utbud av aktiviteter för medborgarna.

2) Ett biblioteks roll i kristid är att vara en informationskanal för samhällsservice för kommunens medborgare. Det kan även vara en utförare av vissa tjänster som är till gagn för samhället. Ett biblioteks roll är därmed viktigt i kristider och bör komplettera den kommunala/nationella nyttan.

Lars-Åke Bergstrand, Åtvidaberg

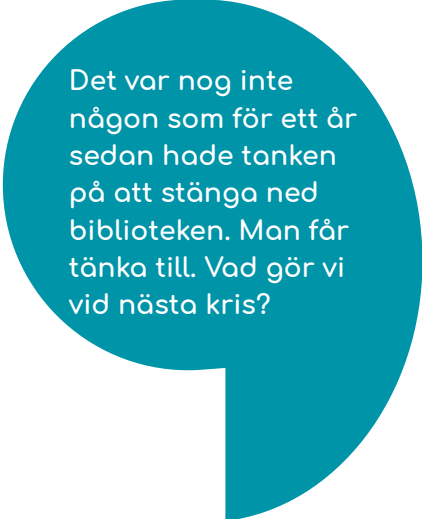
1) Biblioteken har en mycket viktig roll att spela. Det är inte bara publik media så som filmer och böcker. I Åtvidaberg jobbar vi mycket med de som inte har så lätt att ta till sig ny teknik. Tex äldre, nyanlända med flera. Vi hjälper till med att komma åt kommunens blanketter, samt att få kontakt med rätt tjänsteperson inom den kommunala sektorn. Vi har dessutom möjlighet att hämta och lämna in media på våra servicepunkter hos tre av våra lanthandlare. Även där kan personal hjälpa till med teknik och kommunal service. Ytterligare ett ben är turistinformation i kommunen. Att stänga ned biblioteken som nu tycker jag är tveksamt, men vi har i alla fall haft igång verksamheten med bokutlåning och telefonservice. Även våra skolbibliotek fyller en stor uppgift i att få unga att ta till sig litteratur, öva på läsförståelse och att hitta böcker som får dem att ses i ett sammanhang.

2) I kristid, som till exempel nu under pandemin, är det viktigt att inte stänga ned utan att hitta andra vägar. Det var nog inte någon för ett år sedan som hade tanken på att stänga ned biblioteken i samhället. Det gör att man får tänka till och jobba med frågan än mer. Vad har vi för alternativ och hur gör vi vid nästa kris? När biblioteken stängdes var det nog många som höjde på ögonbrynen och inte trodde att det var möjligt.

Kurre Carlson, Tranås

1) Om den första frågan ska besvaras i en eller par meningar är det naturligt att hänvisa till lagstiftningen vilket jag således gör.

2) Om vi lever i en kristid, och så är nog fallet, får vi konstatera att en statlig myndighet ser folkbibliotek som en inte nödvändig verksamhet, en bedömning som vad jag vet regeringen inte invänt mot. Förmodligen är det en bedömning som många invånare instämmer i. I en kris är frågan om information i mycket en fråga

Det var nog inte någon som för ett år sedan hade tanken på att stänga ned biblioteken. Man får tänka till. Vad gör vi vid nästa kris?

om att förmedla nyheter och här har biblioteken en begränsad roll. Nyhetsflödet är dock sällan anpassat för personer med funktionsvariationer eller som har små kunskaper i svenska och här har biblioteken en viktig roll. Vilka resurser detta kräver går inte att ange men det kräver specialkompetens.

Jonni Harrius, Ödeshög

1) Den naturliga mötesplatsen för informationsutbyte och informellt lärande.

2) Samma som ovan, samt den kompletterande kanalen för samhället att nå ut med information till de medborgare som inte är digitala.

Göran Fältgren, Vadstena

1) Biblioteken ska vara bärare av gratis tillgång till olika medier och ge möjlighet till kunskapsinhämtning med eller utan professionell vägledning (till exempel hjälp med källkritik, samhällsinformation, sökhjälp). Alla måste ha samma chans att kunna formulera väl underbyggda åsikter och förstå sin tillvaro - det är en viktig uppgift att värna för biblioteket.

2) Bibliotekets roll är densamma i kristider, kanske med ett mer uttalat uppdrag att fokusera på fakta kring den aktuella krisen. Viktigt i sammanhanget är en god digitalisering, välfungerande alternativa lånerutiner och en hög andel kvalificerad personal.

Mikael Österling, Kinda

1) Biblioteken ska utgöra en o censurerad kunskapskälla som är tillgänglig för alla.

2) Det beror självklart på krisen, jag ser inte biblioteken eller någon övrig kommunal verksamhet som statisk. Vi behöver hela tiden anpassa våra verksamheter för att de ska få bäst effekt under rådande omständigheter.

Långt borta och nära

Den vackra och vemodiga titeln på en film av Marianne Ahrne passar bra in på det tillstånd vi nu befinner oss i. Alla kollegor och vänner finns där fast vi just nu inte kan träffas. Vi kan när som helst ta kontakt med varandra. Det har egentligen aldrig varit lättare. Till och med det som vi brukade skämta om när vi var barn är nu verklighet och en självklarhet för de som växer upp idag – vi kan se den vi pratar i telefon med! I vår barndom var det rena rama science fiction.

Det är fantastiskt hur snabbt man kan samlas till ett möte – ingen ställtid alls – alla hoppar in i mötet som värsta superhjältarna. Men när mötet tar slut flyger alla superhjältarna iväg lika snabbt. Det är definitivt slut. Allt blir tyst och mer ensamt än innan.

Inget småprat över kaffekoppen

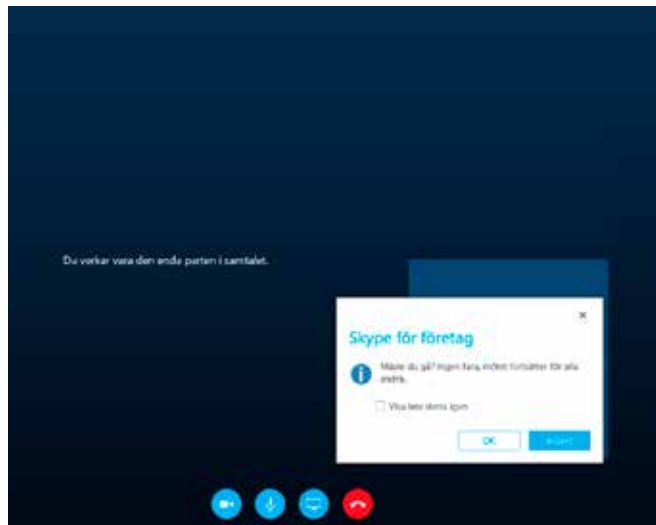
Organisationsforskaren Gianpiero Petriglieri har formulerat sina tankar om detta i en tweet från den 4 april 2020:

”Det är lättare att vara i varandras närvaro eller i varandras frånvaro, än i den konstanta närvaron av varandras frånvaro.”

När vi utvärderar våra träffar och konferenser brukar det framkomma att det bästa var att träffa andra och prata om annat än det som stod på dagordningen. Det där är något som vi går miste om när vi ses digitalt – det blir inget småprat över kaffekoppen. Vi förlorar också annat som är viktigt när vi kommunicerar med varandra. Förutom talet behövs hummanden, skratt, gester och mimik för att vi fullt ut ska förstå varandra. Vad innebär det att det kroppsliga minskar och sinnen som lukt och beröring saknas?

Det formella blir informellt och tvärtom

Att så många arbetar hemma har medfört att vi liksom kliver in i varandras hem när vi möts över nätet. Oftast får vi inte se så mycket mer än en vägg, en dörrkarm eller en bit av taket, beroende på hur kameran är vinklad. Men ibland dyker det upp någon personlig sak och ibland travar någon familjemedlem eller ett husdjur förbi i bakgrunden. Det här gäller även många som medverkar i media. Alltifrån politiker, forskare och gympaledare sänder från sina egna vardagsrum. Hur påverkar det våra intryck av och förtroendet för dem? Kanske blir de mer mänskliga, jämlika med oss andra?

När mötet är slut är det definitivt slut.

När vi träffas digitalt fler än två personer i ett mer vardagligt och informellt möte tvingas vi istället bli formella och måste begära ordet för att inte prata i munnen på varandra.

Fokus på oss själva

Ryktet går att fler och fler har börjat styla sina rum genom att se till att bakgrunden är snygg och att många sätter en spotlight på sig. Men vad gör det med oss att vi iakttar oss själva så mycket som vi gör nu? Påverkar det vår självbild? Vi vet inte, men det känns som ett givet forskningsområde.

Men....

En fördel med de digitala mötena är förstås att vi inte lägger en stor del av vår tid på att resa till möten. En annan vinst med det är att vi använder mindre av jordens resurser och minskar koldioxidutsläppen.

Och till sist. Nu när var och en fixar eget mötesfika slipper vi höra åsikter om att det fanns för mycket eller för lite kakor.

TEXT: HELENA AGNEMAR OCH INGRID LOELD RASCH
Regionbibliotek Östergötland

2020 – det digitala bibliotekets år?

Att anpassa sig till samhällets förändringar är något som alltid har varit en del i arbetet på folkbiblioteken. Att 2020 skulle bli året då det stora digitala klivet blev ett måste, var det nog inte någon som kunnat förutspå. Men det är precis så det har varit för många av oss. Vi har fått ställa om vår verksamhet – för att undvika att ställa in.

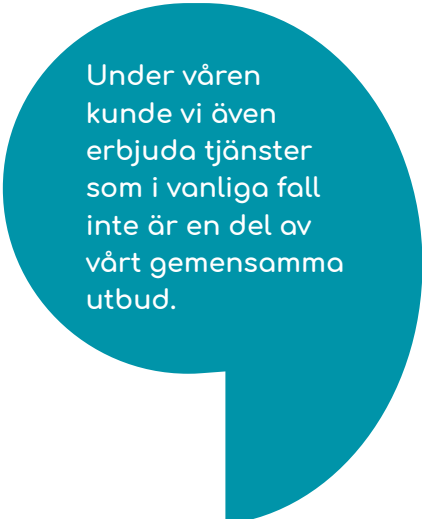
Inom Götabiblioteken har vi märkt ett ökat tryck på våra e-tjänster och behovet att kommunicera och informera på ett sätt som är säkert, begripligt och tillgängligt för så många som möjligt – helst alla! I början av året var fokus på att informera om riktlinjer kring covid19, nya förhållningsregler och kanske förändringar i öppethållande. Vi hänvisade till Folkhälsomyndighetens information och kommunernas informationssidor. Vi tipsade om digitala kulturevenemang och källkritik för att hjälpa till att möta upp alla de frågor som vi alla hade kring den nya pandemisituation vi befann oss i. Det digitala biblioteket, vår gemensamma webbplats blev knutpunkten för den samhällsinformation som Götabiblioteken har i uppdrag att förmedla.

Utökad budgettak

Det digitala biblioteket erbjuder e-medier 24 timmar om dygnet sju dagar i veckan och det är upp till användaren när lånen utförs. För oss i Göta webbredaktion och Göta e-tjänster som arbetar med Götabibliotekens webbplats, sociala medier, e-medier och söktjänster har året inneburit många snabba förändringar. Vi har fått anpassa information och utbud efter en ny vardag, utifrån de prioriteringar som bibliotekscheferna har lagt fram.

Bibliotekscheferna var tidigt ute med att se att ett utökad budgettak för e-böcker och e-filmer skulle behövas under våren. Redan den 13 mars påbörjades diskussionen om att höja taken för att möta upp ett kommande ökat tryck. Den 17 mars skickades ett pressmeddelande ut om de utökade möjligheterna och användarna svarade upp med att nyttja tjänsterna.

Sedan i mars 2020 har de höjda budgettaken för e-böcker och e-film samt nya nivåer för e-lånen förlängts, och de gällde året ut. Vi har utökad möjligheten för nya låntagare genom att höja "provperioden" från 30 dagar till 60 dagar innan legitimering och kvittens av bibliotekskort. Antalet lån per månad har även höjts så att

Under våren kunde vi även erbjuda tjänster som i vanliga fall inte är en del av vårt gemensamma utbud.

alla numera kan låna åtta e-böcker. Tidigare var det sex för användare med bibliotekskort och två för nya låntagare utan bibliotekskort.

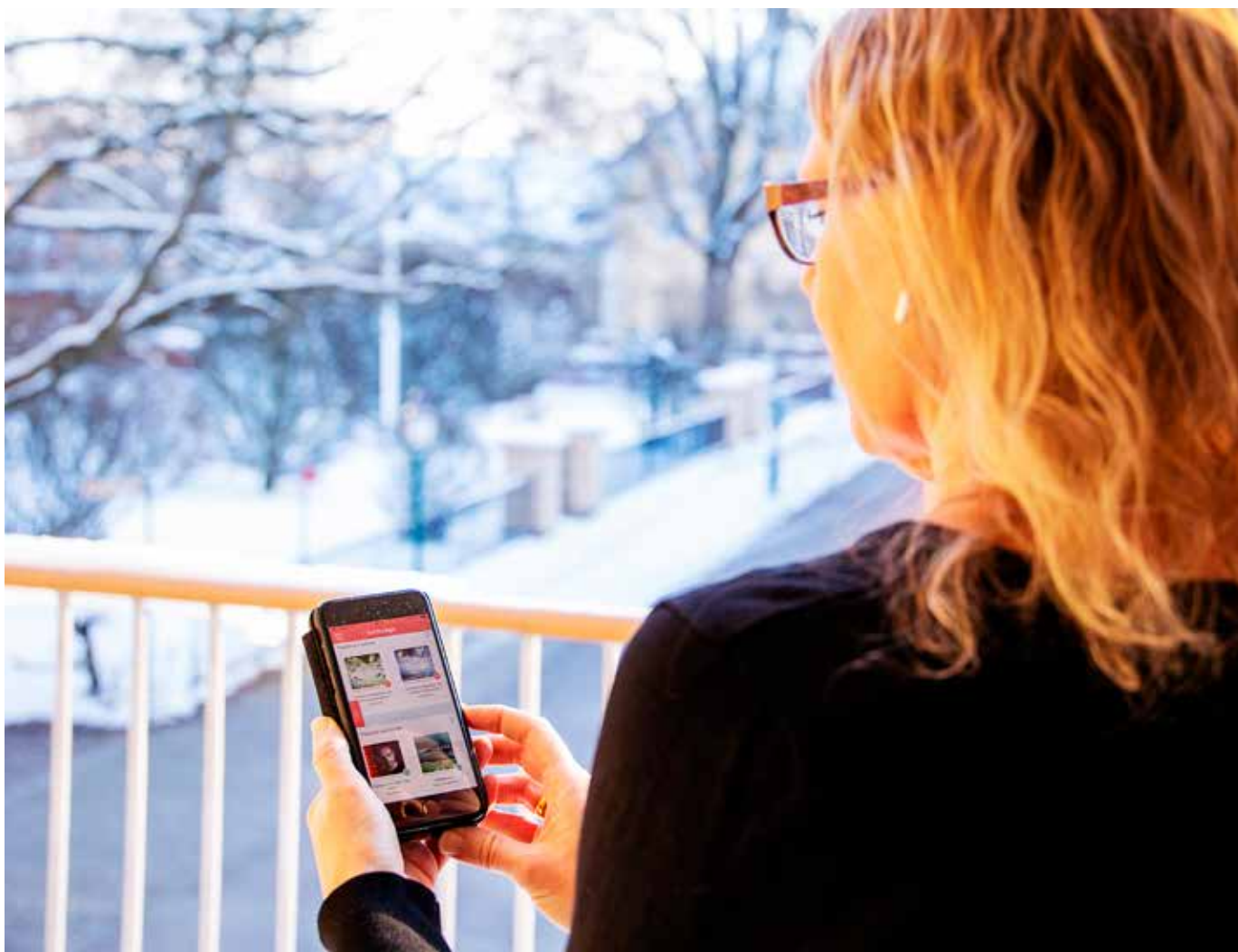
Papperstidningarna och e-tidskrifter

Med anledning av pandemin stängdes gränser och transporter för bland annat våra utländska papperstidningar försenades eller uteblev. I det läget lyfte vi fram en av våra gemensamma tjänster Pressreader. Tidningsläsarna kunde hänvisas till e-tidningar och e-tidskrifter från världens alla hörn och fortsätta följa händelseutvecklingen via sina vanliga kanaler, men i annat format.

Under våren kunde vi även erbjuda tjänster som i vanliga fall inte är en del av vårt gemensamma utbud. Artikelsök och Svenska dagstidningar blev under våren tillgängliga för alla användare då leverantörerna öppnade upp tjänsterna för alla. Något som var väldigt uppskattat såväl lokalt som nationellt. Men det resulterade i lite tekniska problem i början när Kungliga bibliotekets webbplats kraschade vid öppnandet av Svenska dagstidningar.

E-filmerna

Götabiblioteken har under ett par år erbjudit den strömmande filmtjänsten Cineasterna. En populär tjänst som ofta har toppat budgettaket under åren. Även under

En ökande trend för lån av e-böcker. Skillnaden mellan e-böcker och e-ljudböcker har minskat rejält.

2020 har vi vid ett flertal månader nått taket och detta trots en ökad budget. Under slutet av december 2020 kunde vi även under en testperiod erbjuda filmtjänsten Viddla.

Sociala medier

Behovet av en ökad kunskap kring sociala medier blev även tydligt under året, då information, inspiration och evenemang fick förflyttas till sociala medier. Under december anordnades två halvdagsutbildningar tillsammans med en kommunikationsbyrå kring arbete med sociala medier för personal inom Götasamarbetet. Götabiblioteken skapade under året ett Instagramkonto och en av årets höjdpunkter i form av respons på inlägg är att vi fick in 200 dikter under tävlingen Poesipan-demi. Vilken succé!

Ökning av antalet e-lån

Vad säger statistiken om e-böckerna? Jo, att vi ser en tydlig ökande trend för lån av e-böcker. Skillnaden mellan e-böcker och e-ljudböcker har minskat rejält. Sista kvartalet 2020 var 54 procent av lånen e-böcker och 46 procent av lånen var e-ljudböcker. Till skillnad från kvartal 4 2015, då 89 procent av lånen var e-böcker respektive 11 procent var e-ljudböcker. Vi tror att detta beror på ett bättre utbud av titlar samt att det har blivit enklare att låna e-ljudböcker via appen Biblio.

TEXT: LINDA SKÅRBRATT
FOTO: ERROL TANRIVERDI
Regionbibliotek Östergötland

Vad betyder digital transformation?

Under hösten har i stort sett hela Göta styrgrupp, det vill säga Götabibliotekens chefer, påbörjat en kurs tillsammans som handlar om att leda bibliotekens digitala transformation. Och vad är då digital transformation? Jo, det handlar om en förändringsresa som biblioteken behöver ge sig ut på för att se var vi ska vara om tre år eller tio år för att vara fortsatt relevanta i en värld som ständigt förändras. Kursen avslutas under

våren 2021. Vi bad tre bibliotekschefer svara på tre frågor utifrån kursen så här långt.

1 Vad betyder digital transformation för dig?

2 På vilket sätt kan du och dina medarbetare ha nytta av kursen?

3 Har du fått någon aha-upplevelse kring digital transformation sedan du började kursen?

Therése Källholm, Finspång

1. Digital transformation handlar för mig om att leda människor i förändring. Visst finns det hårda förutsättningar (infrastruktur, processer) som måste vara på plats för att det ska fungera också men dessa hårda förutsättningar kommer utifrån att medarbetare ser ett arbetsmoment som skaver eller som är ineffektivt och ser en möjlighet att hantera detta hinder digitalt.

2. Under 2021 kommer Finspångs bibliotek ta fram en roadmap över vilka aktiviteter, inom vilket område, under vilken tidsperiod som ska utvecklas. Den roadmapen ska kommuniceras och diskuteras i gruppen då det är viktigt att alla förstår vad vi ska göra, när vi ska göra det och varför vi gör det. Roadmapen kommer medarbetarna att ta fram tillsammans då det är deras input tillsammans med verksamhetens mål och framtidsspanning som styr aktiviteterna.

3. Ja och det var när Lisa Ekman från Linköpings bibliotek sa att bibliotekens organisation utgår från Bokens väg genom biblioteket dvs vi är organiserade utifrån böckernas logistik. Det hade varit intressant att söka statligt bidrag för att projektera ett 'fysiska böcker-fritt' bibliotek där projektet skulle jobba med att bygga upp en organisation som utgår från läsfrämjande, Digital delaktighet och MIK och se hur den organisationen skulle se ut och vilka effekter det skulle få.

Du kan inte stoppa vågorna men du kan lära dig att surfa.”

JON KABAT-ZINN,
professor i molekylärbiologi och mindfulnessguru.

Definition av digital transformation

Digital transformation är de anpassningar en verksamhet gör för att vara konkurrenskraftigt i en digitaliserad värld. (sid 39, Att leda digital transformation av Joakim Jansson och Marie Andervin, 2016, Hoi förlag)

Anya Feltreuter, Mjölby

1. Jag tänker att det handlar om att skifta mindset. Att ta steget utanför de vanliga rutinerna och se hur tekniken kan hjälpa oss att göra det vi redan gör bättre och det vi inte gör ännu, men kanske vill göra, på ett bra sätt!

2. Det är alltid nyttigt att ifrågasätta vad vi gör och hur vi gör det vi gör. Och vem vi gör det för! Jag tror att kursen kan bli en ögonöppnare och en inspiration att tänka nytt!

3. Jag skulle inte kalla det en aha-upplevelse. Men möjligheten att reflektera tillsammans och stanna upp har varit väldigt värdefull för mig.

Peter Åkesson, Tranås

1. Att försöka befinna sig i och hantera ständig förändring. I grunden ett förhållningssätt eftersom all teknik, vi och samhället hela tiden är i rörelse. Det är ju t.ex. alldeles omöjligt att tänka sig att man alltid ska kunna det senaste, eller "allting". Det är som att tro att man när man köpt en ny mobil har den allra bästa modellen – en ny kommer ju i morgon.

2. Att jag och vi kan få syn på allt bra vi redan gör. Men samtidigt hitta verktygen för att fortsätta förändringen och bli ännu bättre på att prioritera i bibliotekets stora uppdrag. Jag känner att vi behöver prata mer om varför vi jobbar som vi gör – och att vi ska lägga mer tid på att diskutera detta och ge alla utrymme för att tänka mer visionärt.

3. Nja, inte aha-upplevelse direkt. Men jag tycker det har varit väldigt bra med duktiga ledare. Var ärligt talat inte beredd på att det skulle vara så intensivt och omfattande, så jag är extra tacksam över att vi får möjlighet att tänka och jobba tillsammans med kloka Götakollegor.

Bibliotekets podd om digital säkerhet

Podden "Tänk säkert på östgötska" vill göra människor uppmärksamma på hur vardagen på nätet kan göras mer säker. Det känns kanske naturligt att ha staket runt huset, larm och nycklar - men har du tänkt på hur det är med IT-säkerheten hemma med alla smarta saker vi omger oss med: telefoner, högtalare och klockor.

Regionbiblioteket ville göra en satsning på ett lite större plan tillsammans med fler aktörer under eMedborgarveckan* och vi samlade representanter från Linköpings stadsbibliotek, Götabiblioteken, Regionbibliotek Östergötland, Region Östergötland och Länsstyrelsen Östergötland med anledning av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, och polisens

kampani Tänk Säkert. Tillsammans ville vi hjälpa östgötarna bli mer säkra på nätet. Vi spånade fram idén och fick veta att det finns en Digitala kreativa verkstaden (DKV) på Linköpings stadsbibliotek blev det enkelt att göra idén till verklighet. DKV hade sedan

Säkerhetsexperten
Karl Emil Nikka.

tidigare producerat en podd med Christel Valsinger, känd från P3 bland annat, och hon nappade på idén om en podd med Tänk säkert-tema.

Vill höja kompetensen

Tänk Säkert är ett långsiktigt arbete med målsättningen att höja medvetenheten och kompetensen hos privatpersoner och företag för att säkrare hantera exempelvis lösenord, kortuppgifter och sin viktigaste information. Ämnena vi valde hänger ihop med Tänk säkert-kampanjen och utgår från de teman som lyfts under årets Tänk Säkert-kampanj. Vi lade dock till Fake news som vi kände är ett aktuellt ämne att lyfta och som passade in i vår podd.

Vi ville få en bredd på gästerna och de blev tillfrågade utifrån de ämnen som vi ville ta upp. Säkerhetsexperten Karl Emil Nikka var sedan tidigare inbokad att hålla en föreläsning på Linköpings stadsbibliotek under eMedborgarveckan, så det var naturligt att be honom vara med i denna podd. I det avsnittet får man med sig en rad tips om hur man kan göra sina lösenord säkrare och en del andra viktiga saker att tänka på när det gäller att bli säker på nätet.

TEXT: LINDA SÄVHAMMAR
Regionbibliotek Östergötland
FOTO: ALBIN HARALDSSON

Radioprofilen Christel Valsinger nappade på idén om att tänka säkert på östgötska.

Tänk Säkert på Östgötska

Podden kan du lyssna på här: <https://shows.acast.com/linkopings-stadsbibliotek/>

Avsnitten som finns att lyssna på är:

- Säkra dina lösenord, gäst Karl Emil Nikka, säkerhetsexpert som vill göra världens datoranvändare säkrare
- Fångas inte av nätfisket, gäst Richard Rystedt, IT-säkerhetsansvarig på Region Östergötland
- Fake news, gäst Rickard Lundin, säkerhetschef Region Östergötland
- Bedrägeri, gäst förundersökningsledare Björn Goding från Polisen i Östergötland
- Smarta saker, gäst Daniel Karlsson, säkerhetssamordnare, Linköpings kommun

*Under e-Medborgarveckan sker insatser över hela Sverige för att främja ökad användning av e-tjänster och ökad digital delaktighet för alla.

Läs mer om Karl Emil Nikka här: <https://www.gotabiblioteken.se/web/arena/tanksakert> och här: <https://nikkasystems.com/2020/10/05/goda-losenordsrad-pa-ostgotska/>

Fakta

De tre viktigaste sakerna att tänka på för att känns sig säker på nätet

1. Använd starka (d.v.s. långa) lösenord till alla tjänster där du loggar in. Spara gärna lösenorden i en lösenordshantare så att det blir lättare att hålla koll på dem.
2. Undvik att klicka på länkar som kommer i mejl. Gå i stället till själv till webbplatsen som det hänvisas till. Då riskerar du inte att hamna på falska nätfiskesidor.
3. Håll datorn och dess program uppdaterade. Vänta inte med att installera säkerhetsuppdateringar när du påminns om att sådana finns tillgängliga.

Grovarbete förnyar och förbättrar

Vi kånkar och bär, det bankar och låter, det luktar målarfärg, telefonen ringer stup i ett och alla springer om varandra. Äntligen är det praktiska arbetet igång med omdaning av biblioteksrummet på biblioteket i Kisa. När omständigheterna gör att de fysiska biblioteksrummen stängs för besök passar vi på att sjösätta den planerade ommöbleringen, lite tidigare än vad det var tänkt.

Det nya rummet tar form

Inom ramen för Stärkta bibliotek har Kinda kommun beviljats medel för att förnya i biblioteksrummet och för att lyfta fram den digitala verksamheten. Under året har personalgruppen genomlyst verksamheten och lokalen, samlat idéer tillsammans med Cecilia Sagrén, projektanställd arkitekt. Vi har vridit och vänt på det som nu behöver förändras och anpassas utifrån besökares behov och våra erfarenheter. Utgångspunkten har varit att öka tillgängligheten fysiskt och digitalt

Anna Ekman Isaksson och Liselott Sebring saknar besökarna.

och att tydliggöra ytorna i biblioteket. Nu börjar det nya rummet ta form!

På vuxenavdelningen görs ett studierum om till Digital verkstad, nytt innehåll och nya möbler. Och en hörna, i anslutning till den Digitala verkstaden, skapas för "Unga vuxna".

Nya möbler har köpts in, bland annat nya sittmöbler och nya datorbord. Studieplatser ska skapas i biblioteksrummet. Bokhyllorna återanvänds men många av dem byggs om (med hjälp av duktig hantverkare!). De fristående hyllornas placeringar i rummet förändras helt, vilket innebär att dagsljuset nu flödar in i lokalen. Biblioteket har kvar sin 80-talsprägel samtidigt som det uppdateras till 2020-tal. Men framför allt ökar tillgängligheten, tydligheten, flexibiliteten och säkerheten i lokalen.

Barnavdelningen då? Här fortsätter vi ett sedan tidigare påbörjat förändringsarbete. Två nya vägformade bokhyllor har just monterats. De hyllorna kommer att hjälpa till att förändra rummet på ett spännande sätt! Riktigt hur spännande – det vet vi inte än. Vi möblerar, provar och möblerar om. Det blir ett rum för läsning och aktiviteter, där nya spel och andra överraskningar snart är på plats.

Längtar efter besökare

Nu längtar vi efter våra besökare i biblioteken! Vi vill sätta igång med den planerade verksamheten i vår Digitala verkstad och vi vill få igång all annan verksamhet som har satts på paus under 2020.

Så länge fortsätter vi med telefontiderna för mediebeställningar och takeaway, fortsätter att synas på sociala medier och vi fortsätter att planera inom ramen för Stärkta bibliotek.

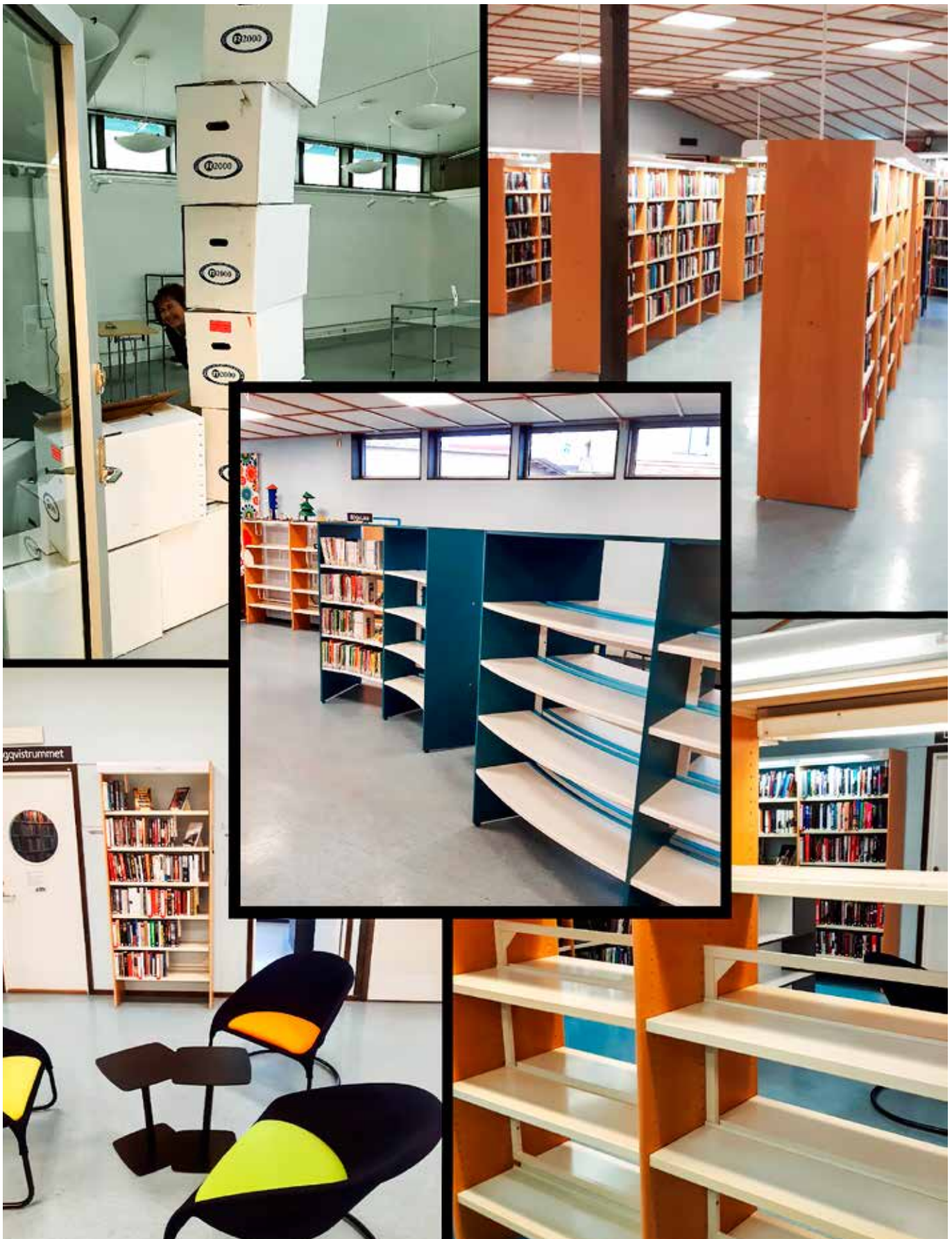
Året har präglats av förändringar och flexibilitet. Vi har genomfört barnprogram, sommarboken, boksläpp, utställningar, vernissage och mycket mer. Det har skapats julstämning i fönstren på barnavdelningen. Planerats och ställts om, allt tack vare fantastiskt fint jobb av personalen!

Men nu får det gärna bli vanliga vardagar igen – om än på ett troligtvis nytt och förändrat sätt.

TEXT: KARIN HÅKANSSON

FOTO: PERSONALEN PÅ KINDA BIBLIOTEK

Vi passade på att sjösätta den planerade ommöbleringen, lite tidigare än vad det var tänkt.

Coronaomställning i Mjölby

Hur såg er planerade programverksamhet ut för våren (och hösten) innan Covid-19-pandemin?

Under 2020 skulle vi fira Mjölby stad 100 år med många inplanerade aktiviteter som filmklubbar, föreläsningar, nördcaféer, författarbesök med mera. Förutom det hade vi rullande verksamhet med språkcaféer, läxhjälp, teknikhjälp, bokcirklar, sagostunder och andra inplanerade föreläsningar och författarbesök. 2020 skulle blivit ett späckat år.

Hur resonerade ni när de första coronarestriktionerna kom i våras?

De första restriktionerna gällde folksamlingar större än 500 personer, ett besöksantal som vi aldrig kommer upp i. Så i första läget tänkte vi inte att våra aktiviteter berördes. Det var en tanke som snabbt fick revideras. Eftersom flera av våra aktiviteter utfördes i samarbete med personer som var äldre eller i riskgrupper så valde utförarna att ställa in dem.

Vi började även fundera på våra målgrupper, för många av aktiviteterna vände sig till äldre. Till exempel ställde vi nästan omedelbart in teknikhjälpen. Målgruppen för den är främst äldre personer och vi ville inte uppmuntra dem att komma till oss.

Hur påverkades er programverksamhet?

Mycket. Inte långt efter 500-personersregeln infördes så skärptes restriktionerna till 50 personer och då ställde vi in mer eller mindre allt under våren. Alla programpunkter fick vi göra en riskbedömning om ifall de var genomförbara eller inte. Några få saker kunde vi ha kvar, som filmklubben för lokalfilm och bokcirkeln. Vi satte en övre gräns på hur många som fick komma (den gränsen uppnåddes aldrig) och kunde då genomföra aktiviteterna med godkända avstånd.

Hur har programverksamheten förändrats under året?

Efter sommaren hade vi hunnit ikapp lite mer i tanken och anpassat vår programverksamhet bättre. Under slutet av augusti, september och oktober kunde vi genomföra ganska många program till våra besökares stora glädje.

För att kunna genomföra aktiviteterna säkert hade vi dem i en annan lokal än vanligt och delade ut biljetter i förväg. Vi hade 30 biljetter till varje tillfälle, eftersom

*Emelie Hedlund,
programansvarig
Mjölby bibliotek.*

FOTO: STÅBY
MARIT IVARSSON

det var vad vi bedömde kunde få plats i lokalen utan att trängsel uppstod. På biljetterna stod även platsnummer, så att alla dirigerades till en speciell stol.

Vi försökte oss på att streama program via Facebook, med blandat resultat. Vi hade ett mycket lyckat streamingtillfälle med kören KanDeKanVi. De skulle egentligen kommit under våren för att inviga vår nya vuxenavdelning. Det fick istället bli online utan någon publik under hösten. En film som nu har över 2000 visningar på Facebook. Filmen finns fortfarande kvar för dem som vill se lite livemusik.

Vilka reaktioner har ni fått från allmänheten?

Främst positiva. De har varit väldigt förstående för alla åtgärder vi gjort.

Vilka reaktioner har ni fått från avbokade föreläsare/författare/etc?

Ömsesidig förståelse. Vi har alla försökt göra det bästa för besökarna, och det har gjort att det gått smidigt både att ställa in eller boka om till nytt datum.

KanDeKanVi under livestreamen.

FOTO: EMELIE HEDLUND

Vilka av era vanliga principer har ni kunnat hålla fast vid?

Vilken svår fråga! En princip som jag är glad att vi lyckats hålla fast vid hela tiden är att allt är gratis. Även om vi gjort speciallösningar har vi alltid lyckats hålla det.

Hur resonerar ni kring programverksamhet nästa år?

Vi försöker planera programverksamheten, men det är svårt. Som princip har vi sagt att vi inte bokar in något under början på året. Istället satsar vi på hösten och slutet på våren.

Vilka erfarenheter har ni gjort som ni kommer att ta med er även efter corona?

Fördelen med att även erbjuda digitala program. Jag hoppas på att vi kan bygga upp en verksamhet där det är standard att både ha program med fysisk publik och att streama. Det ökar tillgängligheten för de grupper som inte kan eller vill komma till oss fysiskt.

Frågor: STÅBY MARIT IVARSSON

Svar: EMELIE HEDLUND

Mjölby bibliotek

Att byta värld för en stund

Jag ska inte påstå att vi kände oss som fotsoldater inkallade till fronten – det vore att överdriva. Kanske snarare som praoelever i nian, inte riktigt bekväma med att släppa kompisarna och de trygga in-vanda rutinerna, men nyfikna på vad som väntade oss.

Det var i början av april. Covid hade satt klorna i hela samhället och ingen visste riktigt vart det skulle ta vägen. Vi var ett tiotal fritidsledare, badvärdar, en kulturstrateg och så jag och en till från biblioteket. Vi hade alla svarat ja på frågan i mars: om vi kunde tänka oss att rycka in och arbeta i äldreomsorgen, om krisen fortsatte. Hur länge? Nej, det vet ingen i nuläget, så länge det behövs. Vad ni får för uppgifter? Oklart ännu, beror på vilken personal ni kommer att ersätta. Vart ni hamnar? Där det behövs bäst. En på varje ställe, eller möjligen två.

Jag hade ingen erfarenhet alls av vård och omsorg, fastän jag jobbat med lite olika saker innan jag landade i biblioteksvärlden. Kulturarbete, service av olika slag – sådant som innebär att möta människor och ge service. Detta kändes som en fin möjlighet att få prova på arbetet i omsorgen.

Livsberättelser

Min lott föll på ett trygghetsboende i Skänninge där jag vanligtvis jobbar som filialföreståndare på biblioteket, och där blev jag varmt välkomnad av både boende och personal. Min titel var "trygghetsvärdinna" och uppgiften skulle bli att hjälpa de boende med allt det som omvårdspersonalen inte hann med. Skapa lite guldkant, ta mig lite tid.

Dessa fina, rejäla, hårt arbetande undersköterskor, sjuksyrror och vårdare; jag kan inte nog prisa deras arbete som jag fick bevittna under de här veckorna. Hur larmet och telefonen vissa dagar bara ringer, ringer och ringer, och de springer, springer och springer. Ofta underbemannade men ständigt med ett leende och ett vänligt ord till de äldre, som om de hade all tid i världen att lyssna. En inblick i deras vardag. Och möjligheten att få avlasta en liten smula.

Pratstunderna med de äldre, åh dessa pratstunder! Över en kopp kaffe, kring en bukett vårblommor jag ibland hittat på vägen dit. Förtroenden, skratt, ibland tårar. Livsberättelser – ibland halades gamla fotoalbum fram. Högläsning, prat om böcker. Glädjen att få intro-

Vi gick på vårpromenader i vår fina lilla stad, och jag fick veta mer om omgivningarna än jag hittills hört under de tre år jag arbetat på dess bibliotek.

ducera talböcker, storstilsböcker och taltidningar till de som behövde, men inte visste att det fanns. Samtal kring rädslan för det okända viruset och isoleringen det förde med sig.

Hjärtlig jargong

Vi gick på vårpromenader i vår fina lilla stad, och jag fick veta mer om omgivningarna än jag hittills hört under de tre år jag arbetat på dess bibliotek.

Där låg ett café, och där kemtvätten. Däruppe, på övervåningen, bodde en läkarfamilj, där tjänte jag som passopp när jag var 16 år.

Och där låg hattaffären, polisstationen och där borta var också café. Här låg gamla Konsum. Och där låg ett café.

Åh lägg av, menar ni att det fanns TRE caféer här, samtidigt? (mångstämmigt skratt)

Åh lilla vän, det fanns FJORTON caféer som mest!

Tillsammans utomhus – med underhållning. Min titel var "trygghetsvärdinna" och uppgiften skulle bli att hjälpa de boende med allt det som omvårdspersonalen inte hann med. Skapa lite guldkant, ta mig lite tid.

Snabbt blev jag indragen i en ibland rå, men alltid hjärtlig jargong.

Knack knack.

Är det du, Hulda-Karin?

Ja! Öppna och släpp in mig är du snäll.

(förtjust flin) Å tvi vale! Har di skicka hit bubblotekstösen nu igen? Vad ska det vara bra för?

(lika förtjust) Ja, jag ville inte när jag hörde vem det var som jag skulle hämta till promenad. Men vi har inget val, nu får vi stå ut med varann.

Usch!

Ja usch!

"Tösen", "lilla vännen", "flicka lilla" - tilltalet kunde göra en medelålders bibliotekstant varm och full i skratt på samma gång.

Att vara medmänniska

Jag blev kvar i fem veckor, sedan hade personalbristen

börjat rätta till sig och vi kunde återvända till våra vanliga världar. Fast egentligen är det inte så väldigt olik det vi gör på biblioteket – även där handlar det mycket om att se andras behov, ge service, hjälpa till. Lyssna. Vara medmänniska och ibland inbjuda till samtal.

Alla borde få chansen

Jag tänker att alla i samhället borde få chansen att göra så här, några veckor om året. Byta arbetsplats ett tag, se med andra ögon på verksamheter vi inte vet så mycket om. Känna ödmjukhet inför andras arbete. Våga prova något okänt. Och bli belönad med möten som värmer i hjärtat länge, länge efteråt.

TEXT OCH FOTO: SISSELA WASÉN

Skänninge bibliotek

På väg mot ett tillgängligt bibliotek

Den 22 januari 2020 invigde vi Motalas nyrenoverade huvudbibliotek. Allt var förstås inte helt färdigt och vi har sedan dess fortsatt arbetet med att hjälpa låntagarna att hitta och göra biblioteksrummet så bra som möjligt för så många som möjligt. En god hjälp i denna strävan är de Stärkta bibliotekspengar som vi fått från Kulturrådet för att arbeta med den kognitiva tillgängligheten på huvudbiblioteket och på närbiblioteket i Borensberg. I de två andra enheterna som Motala bibliotek består av pågår också stora förändringar, ny bibliotekslokal i Tjällmo och nytt biblioteksfordon är på gång. Men de lärdomar vi gör under projekttiden på huvudbiblioteket och i Borensberg tar vi förstås med oss när vi arbetar med utformning av nytt biblioteksfordon och nya lokaler i Tjällmo. Under hösten 2020 och våren 2021 arbetar vi med projektet. Inger Hollström Flis är projektledare tillsammans med Johanna Hagelin, bibliotekschef, och en arbetsgrupp bestående av representanter från huvudbiblioteket och Borensbergs bibliotek. Tillsammans tar vi steg för steg mot ett mer tillgängligt bibliotek.

Ljud och orientering

Vi började med att bjuda in Begripsam*, som har gjort en inventering av tillgängligheten, både fysisk och kognitiv, på huvudbiblioteket och Borensbergs bibliotek. Vi har fått en rapport med en hel del saker som behöver åtgärdas.

Det vi började med under hösten var att gå igenom behovet av ljudabsorbenter i lokalen. Vi har en stor öppen yta med låga hyllor och ljudet rör sig snabbt genom lokalen om det inte stoppas på något sätt. Läget just nu är att vi har gjort en stor beställning av ljudabsorbenter till olika delar av lokalen, föreläsningssal, sagorum, småbarnsavdelning, game-room, barndatorer, magiska mattan och flera andra ställen.

Vi vill också att det ska bli lättare att orientera sig i biblioteket. Vi har länge pratat om behovet av någon sorts karta som hjälp för detta. Nu har vi precis skrivit på ett avtal med Wagner Wayfinder och ska snart ta itu med att bygga upp vår digitala bibliotekskarta. Den ska placeras precis när besökarna kommit in i lokalen och visa var våra olika avdelningar är placerade. Kartan går också att nå via egen dator, telefon eller annan enhet. Tanken är att färgerna på hyllorna på kartan ska vara

De lärdomar vi gör under projekttiden tar vi förstås med oss när vi arbetar med utformning av nya lokaler.

samma som de färgmarkeringar som vi har på hyllorna. Vi är väldigt glada för att Begripsam tyckte om vårt sätt att markera våra hyllor med både text, nummer och färg. Vår tanke med detta ska bli ännu tydligare när vi får in färgerna på den digitala kartan också. För de som inte riktigt är bekväma med digital karta, så ska vi se till så att kartan finns på papper som de kan ta med sig runt i lokalen.

Tydligare information

Vi arbetar också med att bli tydligare när det gäller information av olika slag och att rensa så att det inte blir för mycket intryck att bearbeta. Vi har kontakt med kommunens kommunikationsavdelning och arbetar med att bli ännu bättre på att använda kommunens grafiska profil. Vi vill se till att det blir tydligt vilken sorts information det är på olika anslag. Det blir lättare för personer med kognitiva svårigheter och även för alla andra om det är tydligt var det finns information om våra evenemang, vad som är instruktioner, hur vägvisningsskyltar ser ut etc.

Begripsam tyckte om vårt sätt att markera våra hyllor med både text, nummer och färg. Detta ska bli ännu tydligare när vi får in färgerna i den digitala bibliotekskartan.

Till våren är tanken att vi ska fortsätta att beta av de punkter som Begripsam pekade på i sin rapport från inventeringen samt att vi ska arbeta med den tillgänglighetsinformation som finns på Motala biblioteks sida på gotabiblioteken.se. Bland annat ska vi göra en film som nya besökare kan använda sig av för att förbereda sitt besök hos oss. Vi tror att det kan underlätta för många som kanske känner sig lite osäkra inför sitt biblioteksbesök.

TEXT OCH FOTO: INGER HOLLSTRÖM FLIS
Motala huvudbibliotek

*Begripsam

Begripsam arbetar med att göra samhället mer tillgängligt. Framför allt för personer med kognitiva svårigheter. Det är både en förening och ett bolag.

Begripsam forskar, utvecklar, gör användningstester, håller seminarier, föreläsningar, utbildningar samt leder workshops. Man är också aktiva inom både svenskt och europeiskt standardiseringsarbete.

Digitala hembesök går också

Hösten 2019 var vi igång med hembesök och vårt Mini-bibban på Ringdansens BVC i Bokstart i Norrköping, som är en del av projekt Bokstart Östergötland.

Vi bokstartare gjorde flera hembesök hos 6- och 10-månaders bebisar och deras familjer, vi startade Babysaga på Öppna förskolan i området och lyckades få många familjer att besöka Hageby bibliotek samt Huvudbiblioteket. Det var en tid med många aktiviteter, många boklån och vi kände att vi verkligen gjorde skillnad. Våren 2020 var fylld av planerade aktiviteter och hembesök. Men så kom pandemin!

Vi fick ställa in och ställa om. Hembesöken fick bli digitala, babysagan på Öppna förskolan var inte längre öppen för alla utan bara för anmälda, övriga program på biblioteket ställdes in.

Digitala sagostunder

Vi gjorde takeawaypåsar och Bokstartspåsar på Huvudbiblioteket och satsade på digitala sagostunder/rim och ramsor för de minsta barnen på YouTube. Från april till december hade vi babyträffar/sagovandringar/dramatiserade sagostunder i parker och på öppna förskolor/

förskolor utomhus. Vid varje tillfälle som vi använde vår bokcykel Hjulua har vi haft med takeaway-påsar för utlån.

Vi bokstartare gjorde tre olika filmer med hur ett hembesök av oss skulle ha sett ut vid 6-, 10- respektive 18 månader.

Böcker och film

De gånger vi inte kunde komma på hembesök skickade vi filmer och lämnade Bokstartspåsen med bokgåvorna utanför familjens dörr. Ibland slog vi ihop hembesöken till ett kombibesök för att minska antalet besök. Under hösten 2020 planerade vi två Bokstartskalas med inbokad barnteater på en lokal nära Hageby biblioteket för de 20 barn som blivit 18 månader. Dessa kalas fick ställas in och istället ställas om till digitala hembesök. Alla 20 familjer fick istället en julkasse med böcker till alla barnen i familjen och en film på sms strax innan jul. Mycket uppskattat!

Mycket filmande och textande har det blivit under året!

Under större delen av året som gått har vi ändå kunnat genomföra alla våra hembesök, oftast inomhus,

Våren 2020 var fylld av planerade aktiviteter. Men så kom pandemin! Vi fick ställa in och ställa om. Vi gjorde takeaway-påsar och Bokstartspåsar och satsade på digitala sagostunder på YouTube för de minsta barnen.

Från april till december hade vi träffar utomhus. När vi använde bokcykeln Hjulia tog vi med takeaway-påsar för utlån.

under sommaren utomhus, och i slutet av 2020 har vi levererat böckerna till dörren och skickat film för just den åldern. Det vi vill förmedla i Bokstart: vikten av att läsa med sitt barn, vad högläsning gör med barnets språk, dialogen mellan barn och vuxen, tips på hur man kan läsa och vad. Det har vi lyckats få ut under året, men vi har förlorat detta att familjerna faktiskt före pandemin hade hittat till biblioteket. Genom våra besök utomhus har vi dock kunnat ta igen en del av detta och vi har verkligen fått ett flertal familjer att bli läsare och o m beställare av böcker på Götatabiblioteken.

Har jobbat med en taxonomi

Under 2020 har vi i Bokstart Norrköping jobbat med en taxonomi där olika nivåer av aktiviteter och insatser ska bli en stomme i arbetet med de små barnen framöver. En plan om hur implementeringen ska gå till på biblioteken i Norrköping har gjorts. Den liksom taxono-

min överlämnades till bibliotekets ledningsgrupp under hösten 2020. Arbetet med den planen fortsätter under 2021 och förhoppningsvis ska arbetet med de små barnens språkutveckling, samarbetet med BVC och Öppna förskolor fördjupas och utvecklas. På samtliga bibliotek blir detta ett arbete som ingår i det basutbud som man gemensamt arbetat fram och ska arbeta med.

Implantering av Bokstart i den ordinarie biblioteksverksamheten framöver är en mycket viktig del av det arbete som Norrköpings stadsbibliotek valt att prioritera.

Trots pandemin har Bokstart visat sig stå pall och lyckats visa på den skillnad det gör att satsa på de minsta barnen.

TEXT OCH FOTO: MARGARETA GUSTAFSDOTTER
Norrköpings stadsbibliotek

Affisch, *Friluftspoesi* av Monica Stangel Löfvall.

Marianne Wik läser dikter på "öschötska"

Utomhus är det nya svarta

För att använda ett kungligt uttryck blev 2020 ett Annus Horribilis. Inget år jag vill ha tillbaka. Året började hyfsat, även om en osäkerhet gällande personalläget fortfarande fanns, men vi kunde ändå anställa en projektbibliotekarie på halvtid, vars uppgift var att jobba med att ta fram idéer kring ett högläsningssprojekt inom ramen för Stärkta bibliotek.

Som en dyngsur filt

Men så kom mars månad när corona blev ordet på var mans läpp. Som en pust av sur andedräkt svepte den in, blev värre ju längre tiden gick och lade sig som en dyngsur filt över världen.

Alla planerade program ställdes in. Plexiglas och varningsskyltar sattes upp, besökssiffrorna sjönk rejält. Ett begrepp, nytt för biblioteksvärlden, började användas; takeaway. Den som inte ville gå in i biblioteket kunde få

sina böcker levererade vid entrén. Inte visste vi då att detta skulle gälla alla så småningom.

Ljusnade med våren

När våren och sommaren närmade sig ljusnade situationen, vi kunde satsa på uteaktiviteter.

Promenaderna med uppläsning av nonsenspoesi blev välbesökta och mycket uppskattade. Evenemanget uppmärksammades dessutom i radions P1 kultur. En kul tur alltså!

Bibliotekets hängmattor med tillhörande boklådor sattes upp i juni och blev som alltid ett mycket påhejat inslag i stadsbilden. De har på bara några år blivit något av en institution i Söderköping och bidrar till att markera sommarens intåg i staden.

Nästa uteprogram arrangerades vid hängmattorna: en novellstafett i glödande sol.

En av Mariannes dikter vid "En gång för alla"

Vi utposterade personal på tre olika platser i staden och lät åhörarna ta en promenad mellan stationerna där de fick höra oss högläsa novellen Ekorren av Tove Jansson. Vid summeringen efteråt kunde vi konstatera att konceptet med högläsning utomhus fungerat över förväntan.

Fler uteaktiviteter

Under sommaren och i början av hösten började livet så smått likna det normala, besökare återkom, vi började planera för program igen, vi trodde nog att vi tagit oss genom det värsta.

Inom Litteraturscen Söderköping, bokhandeln och biblioteket i samarbete, började vi spåna kring en poesifestival under våren 2021. Temat för våra program, både inom Litteraturscen och inom högläsningprojektet, fram tills dess skulle vara poesi. Men inomhusaktivi-

teter kändes lite osäkert. Vi bestämde oss för att prova fler uteaktiviteter kombinerat med poesi. Planen blev tre tillfällen på olika platser i kommunen under hösten. De olika aktiviteterna var täljning, vandring och glöggmys. Täljningen blev en trivsamt lördagsförmiddag vid öppen eld som lockade besökare ur alla åldersgrupper. Att ta ut högläsningen i naturen och låta händerna arbeta samtidigt som brasan värmdes kändes lite som att ta tillbaka poesin till sitt ursprung, för inte så många tusen år sedan var det en given plats för alla slags berättelser. Friluftspoesi gav mersmak och förhoppningsvis får vi möjlighet att prova på mer av den varan i vår. Till de som undrar var det bara två mindre skärsår som behövde plåstras om i samband med täljningen.

Till utomhusaktiviteterna under hösten räknar vi även med en poesipromenad på östgötska tillsammans med Söderköpings lokala poet och kännare av östgötskan Marianne Wik. Biblioteket har satt upp hennes dikter på poesiskyltar som kantar en kommunal tillgänglighetsstig, "En gång för alla", i skogen. Med Marianne och flertalet besökare vandrade vi, pratade och skrattade åt den förunderliga dialekt som alla vi som arbetar inom Götabiblioteken är så välbekanta med.

Vi bidar vår tid

Sedan slog smittan till igen. Andra vågens smittspridning gjorde att poesivandringen och glöggmyset ställdes in, liksom alla andra planerade program.

Nu bidar vi vår tid bakom stängda dörrar, svarar i telefon och på mejl, och lämnar ut böcker vid entrén till tacksamma och förstående låntagare. Vi fortbildar oss på olika sätt, Digiteket, Internetdagarna och bokmässan, var och en på sin kammare med fyrkantiga ögon och skavsår på öronen efter hörlurarna.

Vi avslutar året med ännu ett kungligt uttryck: "Nu vänder vi blad". Vi laddar inför ett 2021 som förhoppningsvis kommer innebära flertalet ljusningar, där en av höjdpunkterna kommer att bli Söderköpings poesifestival som kommer sätta vår stad och vårt bibliotek på den nationella poesikartan.

TEXT: MARIE ERIKSSON

FOTO: JONAS ANDERSSON

Söderköpings bibliotek

Tranås version av Sommarboken behövs.

FOTO: ELLEN ERIKSSON.

Hej då 2020 – äntligen!

Hur långt är ett år? Tiden har aldrig varit så relativ som detta märkliga 2020. Ska vi...? Kan man? Får man – bör man...? Och den stora frågan. När?

I år har personalen och biblioteket tydligt fått visa vad verksamheten betyder i dagens samhälle, för våra kommuninvånare. Konkret fått visa detta demokratiska uppdrag för alla – kunskapsinhämtning, litteraturförmedling, inkludering. Det har syntts eftersom våra besökare har velat komma precis som vanligt, för att de har varit upprörda när vi tagit bort deras studieplatser. För att statistiken över utlån i flera månader varit över siffrorna föregående år, ja i några fall på tioalet år. För att fler har velat ha sina lån hemkörda av oss, för att vi kunde gjort hur mycket pysselpåsar som helst för avhämtning, för att följarna av vårt instagramkonto bara blir fler och fler.

Alla bibliotek vill hålla öppet så mycket det går. Och när andra bestämmer att vi måste stänga så ser vi till att kunna erbjuda så mycket service vi kan ändå, med

reservationer, takeaway och hemleveranser. Glädjande i allt elände är att det märks att vi betyder mycket för våra medborgare.

Vi längtar efter det gamla vanliga

Vi ser fram emot ett 2021 där vi kan återgå till det gamla vanliga. Ni vet: Det är till biblioteket man söker sig för att få lite värme eller för att låna toan, för att hitta studentlitteratur, för att träffa en kompis, för att man inte kan skriva ut det där dokumentet någon annanstans, för att man måste ha internet, låna en dator, för att kunna ladda sin mobil i panik, för att man vill lära sig bättre svenska och fördjupa sig i kvantfysik. Eller rentav bläddra i en tidning på plats. Eller rentav låna hem en bok, eller en film.

TEXT: PETER ÅKESSON

Tranås stadsbibliotek

Året som gick för barn och unga

I år har vi alla fått tänka om, anpassa oss och göra på nya sätt för att kunna fortsätta med vår verksamhet i den utsträckning det har varit möjligt.

Tipspromenader, fröpyssel och Sommarboken

I Tranås fick vi tänka om när vårens första restriktioner kom. Inställda påsklovs- och vårprogram gav bland annat upphov till tipspromenader för barn och unga utomhus, och ett begränsat antal fröpysselpåsar för familjer. Tranås version av Sommarboken behölls, men inga träffar anordnades i samband med läsutmaningen. På sommaren bemannade vi "Sommarhäng" för sommarlovslediga barn och unga tillsammans med förvaltningen.

Populära pysselpåsar och spökjakt på stan

När hösten kom hade vissa restriktioner lättat. Vi hann hålla två kombinerade sago- och pysselstunder på biblioteket – alla med anmälan för koll på antal deltagande. Med den igen ökade smittspridningen hölls sportlovsprogram med begränsat antal platser, spökjakt utomhus tillsammans med fritidsgården Epic och halloweenpysslet på biblioteket fick ersättas med pysselpåsar att ta hem, något som blev så populärt att alla påsar tog slut strax efter att biblioteket öppnat för dagen.

Pysselinstruktioner digitalt och Vinterboken

Med ytterligare skärpta restriktioner ställdes alla programpunkter in. Då det inte längre var aktuellt att bjuda in barn och familjer till julpyssel på biblioteket, och då pysselpåsar inte heller kändes som ett alternativ, delade vi vid fyra tillfällen istället bokrelaterade pysselinstruktioner på bibliotekets sociala medier i hopp om att sprida pysselglädje den vägen. Tranås version av Vinterboken valde vi att behålla, men inga träffar anordnades. I läsutmaningen erbjöds fler sätt att delta, exempelvis digitalt, samt fler sätt att erhålla sitt bokpris, till exempel att få det hemskickat.

TEXT: MAJA ERIKSSON
OCH ELINA PURMONEN

Inställda lovprogram gav bland annat upphov till tipspromenader utomhus. FOTO: JOHANNA HAMMARSTRÖM.

Halloweenpysslet på biblioteket fick ersättas med pysselpåsar att ta hem. FOTO: MAJA ERIKSSON.

Tranås version av Vinterboken valde vi att behålla, men inga träffar anordnades. FOTO: JOHANNA HAMMARSTRÖM.

I läsutmaningen erbjöds fler sätt att delta, exempelvis digitalt eller hemskickat. FOTO: JOHANNA HAMMARSTRÖM.

Hemkörning och språkcafé

Ett år där mänskliga möten på biblioteket har minskat. Nästan alla evenemang på Vadstena bibliotek har ställts in och under senhösten har bibliotekets lokaler varit stängda. 2020 har därför handlat mycket om att hitta möten kring berättande, litteratur och kreativitet trots att fysiska möten mellan människor uteblivit.

Situationen har ställt stora krav på vår kreativitet. I ett första läge har det så klart varit viktigast att kunna behålla en basal biblioteksservice. Vi har ställt om till att erbjuda takeaway-service och även hemkörning till dem som inte kunnat komma till oss.

Ge något extra

Under året har vi också försökt utveckla servicen utanför biblioteket. Vi har velat ge våra besökare något extra utöver utlån och återlämning. Vi har därför valt att erbjuda dagstidningar, korsord och quiz att ta med hem.

Vi har även genom att spela in filmer möjliggjort för

människor att ta del av vår verksamhet inifrån. Där ett humoristiskt sätt att presentera biblioteket och bibliotekets vardag förhoppningsvis skapar en större kontakt med våra besökare och minskar avståndet mellan oss, både nu när vi inte kan mötas som vanligt och i framtiden när vi kan ta emot besökare igen.

Språkcafé i pandemi

Vår barnverksamhet har delvis kunnat hållas i gång under året. Vi har kunnat flytta ut vårt firande av Pippi som fyllde 75 år, vi har arbetat med teman där, böcker och pyssel har funnits framme för dem som kommit till oss utan att vi skapat större evenemang. Vi har även haft möjlighet att fördjupa vårt samarbete med förskolor och fritids som kunnat komma till oss och upptäcka biblioteket på ett nytt sätt när ordinarie verksamhet minskat. När biblioteket varit stängt har vi även erbjudit pyssel- och bokpåsar att ta hem.

En verksamhet som vi tidigt valde att, med vissa anpassningar, hålla igång fram till stängningen i slutet av oktober var vårt språkcafé. Vi bedömde att språkcaféet erbjud en så viktig service till de människor som inte hade möjlighet att tillgodogöra sig information kring pandemin på annat sätt.

Arbete med barnkonventionen

För oss som bibliotek har den största utmaningen varit att nå dem som inte kommer till biblioteket för att bara låna böcker eller läsa tidningen utan för att mötas eller bara vara. Ett stängt bibliotek är inte den platsen och tyvärr har vi under hösten inte haft möjlighet att erbjuda detta.

Året har även inneburit nya möjligheter att blicka framåt. Vi har kunnat fördjupa oss i planerna på en ny barnavdelning inspirerade av vårt arbete med barnkonventionen. Vi har också utformat två stora läsprojekt inför nästa år. I Bokvasaloppet, är målet att bjuda in alla Vadstenabor att utmana sin egen läsning, hitta en större läsglädje samtidigt som upplevelsen kan delas med andra deltagare. I projektet "Att läsa är ett äventyr! Läsfremjande rollspel" kommer ungdomar få chansen att möta läsandet på ett nytt sätt genom rollspel.

Vi har ställt om till att erbjuda takeaway-service och även hemkörning till dem som inte kunnat komma till oss.

TEXT OCH FOTO: CAROLINE NORDH
Vadstena bibliotek

Biblioteket i Borghamn flyttade till Bygdegården

Nytt hem rakt över gatan

Under sommaren flyttade biblioteket i Borghamn nästan rakt över gatan till Bygdegården. Flytten blev ett tillfälle att förnya biblioteket och öka känslan av ett modernt bibliotek med mer likvärdig service som den på biblioteket inne i Vadstena.

Flytten innebar nyrenoverade lokaler och i samband med det gjordes ett stort arbete med att gallra gamla medier för att ge plats åt nya, men framförallt också synliggöra bibliotekets bestånd av böcker.

I det nya biblioteket har barnavdelningen fått en cen-

tral plats tillsammans med ytor där Borghamnsborna kan mötas när de kommer till biblioteket för att låna böcker eller läsa dagens tidning.

Målet har hela tiden varit att biblioteket ska kännas levande med ett uppdaterat bokbestånd och att möjligheter att reservera och hämta böcker från Götabibliotekens bestånd ska kännas enkelt och bekvämt också här.

TEXT OCH FOTO: CAROLINE NORDH

Vadstena bibliotek

Nytänk och flexibilitet

Som så många andra välkomnade vi det nya året med öppna armar. Vi hade många goda tankar på projekt vi tänkt starta upp under året. Dock ändrades våra förutsättningar under årets gång. Året 2020 har verkligen givit oss bibliotekarier nya utmaningar och möjligheter. Vi har på kort tid fått tänka om och vara kreativa för att nå invånarna i Valdemarsvik.

I mars råddes äldre och personer i riskgrupp att vara extra försiktiga på grund av coronaviruset. Vi startade då vår takeaway-service, då vi erbjöd låntagare att de kunde få hämta sina reservationer utanför bibliotekets entré under våra öppettider. Denna tjänst blev snabbt populär, även på filialerna. Tjänsten kom att nyttjas av både äldre, barnfamiljer och individer i riskgrupp.

Under denna tid gjorde vi även mer reklam för våra digitala tjänster. Allt för att så många som möjligt skulle kunna få information om bibliotekets utbud hemifrån. Förutom restriktionerna för äldre och för dem i riskgrupp var biblioteket öppet som vanligt. Vi plockade fram handsprit, satte upp avståndsmarkörer på golvet och andra liknande åtgärder för vår och besökarnas säkerhet.

Stop-motion film

I oktober planerade vi Barnens utställning, som är en återkommande aktivitet på Valdemarsviks bibliotek. Det är ett tillfälle då barn från kommunen kan ställa ut sina alster i bibliotekets utställningslokal. I år var det förskolorna i kommunen som delade med sig av barnens fantasirikedom. Vi hann ha utställningen öppen en vecka innan alla bibliotek i Östergötland stängdes ned på grund av striktare restriktioner. Då ordnade vi med en "stop-motion-film" istället för en fysisk visning av utställningen, som alla kunde ta del av på Facebook. Den mailades även till förskolorna, så att konstnärerna också kunde se varandras verk.

Under efterföljande månader var det enbart takeaway-servicen och bibliotekets digitala tjänster som våra besökare fick ta del av. Kommunens invånare var då medvetna om vår service som vi haft sedan i mars. Det har varit riktigt roligt att få möjlighet att ge boktips över telefon och även plocka ihop mindre bokpaket till våra låntagare. På filialen i Gusum och Ringarum fungerar servicen på liknande vis, då många hämtar sina reserverade böcker och ringer till oss för att vi ska

Året 2020 har verkligen givit oss bibliotekarier nya utmaningar och möjligheter. Vi har på kort tid fått tänka om och vara kreativa för att nå invånarna.

plocka ihop böcker till dem. En lyckad och tacksam tjänst i denna virustid.

Från analogt till digitalt

Året 2020 är utmaningarnas, men även lösningarnas år. Det är en tid då nya idéer är väldigt värdefulla. Vi i Valdemarsvik har under detta år utökat vår Boken-kommer-service. Vi digitaliserade Barnens utställning och fick med detta en möjlighet att visa den för de förskolor som inte haft möjlighet att besöka biblioteket under våra utställningstillfällen. De nya tänkesätt vi fått med oss under detta år har även skapat tillfälle att omorganisera inne i biblioteket och för barnbibliotekarierna att göra digitala bokprat och skicka dem till skolor.

Under detta år har våra låntagare varit förstående och otroligt tacksamma över de tjänster vi kunnat

När biblioteken stängdes ordnade vi med en "stop-motion-film" på Facebook istället för en fysisk visning av Barnens utställning.

erbjuda trots att biblioteken nu är stängda för besök. Vi som bibliotekarier har lärt oss att ställa om från analogt till digitalt. En lärdom som vi tar med oss in i framtiden.

TEXT OCH FOTO:
ANDERS FORSSLUND OCH LINA SCHRÖCK
Valdemarsviks bibliotek

Ett år med kommunikation i fokus

Det har sannerligen varit ett år vi alla kommer att minnas. Nedstängningar, avstånd och hand-sprit, men också nya kreativa lösningar och tid för reflektion och utveckling. Ett år där alla vi som har hand om kommunikation på olika sätt har fått vässa våra formuleringar och tänka till kring hur vi på bästa sätt ska få ut våra budskap vid snabba förändringar och ställa om till digitala lösningar.

På Ydre kommunbibliotek inledde vi 2020 med ett omfattande program, konstutställningar, kvinnoveckan och evenemang för barn- och unga. I mars var pandemin ett faktum och samtliga våra evenemang ställdes in. Så smått började idéer växa fram om hur vi skulle kunna fortsätta att erbjuda god service till våra låntagare.

Då en stor del av våra låntagare befinner sig i riskgruppen 70+ beslutade vi oss tidigt för att införa takeaway-lån. Låntagare kunde ringa och be oss plocka ihop ett urval av titlar eller beställa en specifik bok som packades och hämtades upp utomhus.

Vi märkte snabbt ett stort gensvar för utlåning och telefonen gick varm under våren med beställningar och önskemål. Takeaway-påsar ställdes ut utomhus på avtalad tid och ibland lämnades en påse med återlämnade böcker i utbyte.

Vi applicerade samma metod på Sommarboken där barn kunde komma och hämta takeaway-pysse, något som var mycket uppskattat under sommarmånaderna.

“Vi håller stängt, men vi finns här för dig”

Efter några veckor av uppstartade evenemang med corona-avstånd under hösten blev nedstängningen åter ett faktum. Den här gången gick omställningen snabbt. Eftersom vi redan fått in en rutin på takeaway-lån var det bara att återigen informera om tjänsten via sociala medier, annonsering och affischer. Nu innefattade takeaway-tjänsten alla målgrupper och efterfrågan ökade. Vi organiserade oss med telefonansvariga och packansvariga för att kunna hantera förfrågningar på bästa sätt.

Vi jobbade under devisen “Vi stänger ner, men vi finns här för dig!” och utformade material för Facebook och affischering. Nyhetsbrev gick ut till alla kommunens anställda med budskapet om att biblioteket håller stängt men fortfarande erbjuder service, i nya former.

Takeaway-påsar ställdes ut på avtalad tid och ibland lämnades en påse med återlämnade böcker i utbyte.

Barn kunde hämta takeaway-pysse, vilket var uppskattat under sommarmånaderna. FOTO: MARIA BJÖRNSDOTTER.

Viktiga samhällsfunktioner som att erbjuda hjälp med utskrifter fick ske genom att boka tid hos oss. Läsförande aktiviteter och språkutveckling för barn och unga skedde utomhus eller digitalt. Vi filmade videos och höll Bilderboksklubben med förskoleklass över Zoom.

Inarbetade kommunikationskanaler

En av framgångsfaktorerna under förändringarna som kom till stånd under året har varit att vi redan hade många inarbetade kanaler för att kommunicera med våra låntagare. Vi använder kontinuerligt vår Face-

Vi filmade videos och höll Bilderboksklubben med förskoleklass över Zoom. Ydre kommunbibliotek jobbade under devisen "Vi stänger ner, men vi finns här för dig!". FOTO: CHRISTINE ÅSTRÖM

book-sida för att informera, tipsa om böcker och dela olika evenemang. Det har lett till att låntagarna är vana att titta där för att få reda på vad som gäller på biblioteket. Vi har god kompetens inom gruppen för att kunna filma och fotografera och på så sätt skapa digitalt material. Under 2019 hade vi skapat ett grafiskt uttryck för biblioteket som sparade tid när nytt material skulle tas fram snabbt.

Vi har också ett väl fungerande samarbete med övriga kommunala verksamheter och skickar månadsvis ut nyhetsbrev som varit mycket uppskattade. Detta har under 2020 varit en stor hjälp för att snabbt nå ut till

många med vår information och underlätta en dialog med biblioteket.

Nu blickar vi framåt

Vi hoppas så klart på att åter kunna öppna för besök under 2021, nu med fler verktyg och digitala lösningar i vår verktygslåda. Nu blickar vi framåt och tar hand om varandra.

TEXT: MARIA BJÖRNSDOTTER
Ydre kommunbibliotek

Åtvidabergs bibliotek satsade på fortbildning på Digiteket och genomförde över 160 kurser.

Rekord i fortbildning

Digiteket är en lärplattform för digital fortbildning framtagen för de som jobbar på bibliotek. Här finns en mängd matnyttiga kurser. När Digiteket tittade på sin nationella statistik såg de att landets biblioteksanställda var otroligt flitiga och utbildade sig i en imponerande takt. Ett bibliotek som stod ut i mängden var Åtvidabergs bibliotek. Över 160 gjorda kurser från ett och samma folkbibliotek ledde till att Digiteket var tvunget att ta reda på vad hemligheten var.

Hej, Karin Fahlstedt. Du jobbar på Åtvidabergs bibliotek och är en del av den här framgångsrika utbildningsinsatsen. Kan du berätta lite mer om hur ni har organiserat utbildningen. Hur har ni frigjort tid, som alltid är en så dyrbar resurs i alla sammanhang?

På grund av situationen som uppstått till följd av

Covid-19 har vi arbetat hemifrån i 3-veckorsintervaller. När det blev klart att fler åtgärder för att minska smittspridning skulle vidtas, sa vi tidigt till vår chef att utbildning på Digiteket är något vi kan arbeta med hemma.

Vad har ni haft för upplägg när ni har jobbat med kurserna? Har varje medarbetare jobbat med den utbildning de känt att de behövt, för sig – eller har ni gått kurser gemensamt och utnyttjat Digitekets gruppfunktioner för diskussion?

Jag tror att nyfikenheten och intresset för olika delar av kurserna var det som styrde i början. När man har gjort de kurser man varit intresserad av blir det naturligt att man fortsätter inom andra områden. Vi har främst arbetat individuellt men har även skapat grup-

per. Som vi ser på det nu kommer vi gå tillbaka eller göra kurser tillsammans när vi kan arbeta full styrka igen.

Hur upplever ni att fortbildningen fungerar på plattformen?

Vi har upplevt att plattformen fungerat bra och smidigt. Den är lättförståelig och inte alltför akademisk. Genom vår kontakt på Regionbibliotek Östergötland har vi önskat lite mer reflektionsfrågor för att få utmana oss själva lite, samt att kunna bocka av de artiklar man läst för att enklare kunna hitta tillbaka till dem.

Ser ni några effekter av den fortbildning ni gjort? Har ni någon nytta av det ni lär er?

Absolut! Kurserna väcker många intressanta diskussioner. Speciellt säkerhetskurserna har fått arbetsgruppen att tänka ett varv till. Vi kan känna att det ger mycket för verksamheten men även för oss som privatpersoner.

Har er modell haft några andra effekter/konsekvenser – annat än den individuella ökade kompetensen?

Vi har inte hunnit applicera det vi lärt oss på grund av rådande situation men vi ser definitivt att vi kommer kunna göra det i framtiden. Ett exempel är inom projektet "Digitala tjänster för alla" där vi ser att våra nya kunskaper från Digitekets kurser kommer att komma till användning när vi ska förvalta det projektet resulterat i. En idé är hur vi kan utveckla säkerhetstänket hos nya internetanvändare.

Har ni några tips till andra bibliotek som också funderar på att försöka jobba mer aktivt med sin digitala fortbildning?

Schemalägg tid för att göra kurserna. Ifall det inte frigörs tid för arbete med Digitekets är det lätt att det inte hinns med. Det är lätt att det blir bortprioriterat i det dagliga arbetet, men ge det några kurser så kommer du vara fast!

TEXT: CHRISTOFFER KRÄMER

Digitekets

FOTO: ANDREA KINDSTRAND

Fler fick boken hemkörd

Ödeshögs bibliotek har sedan länge tjänsten Boken kommer, med utkörning av böcker till de som inte kan ta sig till biblioteket. Under corona var det allt fler som utnyttjade den tjänsten och takeaway – att hämta en beställd bokkasse utanför biblioteket. Ann-Sofie Brax och Maud Konradsson packade och körde ut för fullt.

Bibliotekets omställning till corona-anpassad verksamhet är mycket uppskattad av Ödeshögsborna. Det vittnar bland annat Dagens rosor i Östgöta Correspondenten om.

Dagens ros
till personalen på biblioteket i Ödeshög. Fantastisk service, omtanke och glädje som piggar upp den gråaste vardag!
Inga-Lisa

På vift med VR-glasögon

Hösten 2019 och våren 2020 arbetade vi med projektet Digitala tjänster för alla. Det projektet var en fortsättning på projektet Taltidning till fler som involverade alla folkbibliotek i Östergötland. Men med Digitala tjänster för alla jobbade vi med tre kommuner: Motala, Åtvidaberg och Ödeshög. Syftet var att pröva metoder för hur personal inom bibliotek och

omsorg kan stötta hyresgäster på särskilda boenden och i dagverksamheter att använda digitala tjänster. Fokus låg på bibliotekets e-tjänster, men även andra appar för information, kunskap, nytta och underhållning prövades.

Till och från under projektet väcktes tanken att även pröva VR, virtual reality. I november-december 2019

Två studenter från ett mediaprogram på ett av gymnasierna i Motala, engagerades för att ta bilder och filmer. De tog sammanlagt 100 bilder och fyra filmer.

FOTO: INGER HOLLSTRÖM FLIS.

besökte vi bibliotek och äldreboende i Ljungby samt äldreboende i Skänninge, där man har låtit hyresgästerna testa VR som en aktivitet. Det var dock ganska dyrt att skaffa denna utrustning så vi ville inte satsa just då. Våren 2020 fick vi dock kontakt med Söderköpings kommun där omsorgen testat en enklare variant av VR, både inom äldre- och LSS-omsorgen. Tekniken var mycket prisvärd och vi köpte in fyra VR-glasögon att testa i projektet.

Projektet förlängdes

Motala bibliotek blev intresserade av att ta ett steg till, att köpa in en kamera och ta egna bilder. Då det fanns medel kvar i projektet kontaktade vi finansierarna och meddelade att vi ville ha en förlängning av projektet i ett halvår, för att under hösten kunna komplettera med VR-projekt i Motala. Målet var att ta ett tiotal stillbilder och en till två filmer som sedan skulle visas för äldre på särskilda äldreboenden. Hyresgästerna skulle få tycka till om vilka miljöer de ville se.

Vi köpte in dator, kamera, ytterligare VR-glasögon samt skaffade licenser på nödvändiga programvaror. Bibliotekarien Inger Hollström Flis och handledaren Emelie Ekholm från DigidelCenter på Motala bibliotek, ledde arbetet på plats. Två studenter från ett mediapro-

gram på ett av gymnasierna i Motala, engagerades för att ta bilder och filmer. De tog sammanlagt 100 bilder och fyra filmer.

Två äldreboenden fick testa

I mitten av september fick personal från två äldreboenden, Åkervallen och Strömsborg, information om hur VR-glasögon fungerar för att testa det material som vi tagit fram under sommaren. De fick låna surfplatta och två VR-glasögon per boende, samt engångsögonskydd. Dessutom hade bibliotekarien satt samman en boklåda till respektive boende, med böcker som knöt an till de olika miljöer som bilderna och filmerna visade.

I mitten av november stod det klart att inget av de två äldreboendena hade fått tid att komma igång och pröva materialet på grund av coronapandemin.

De två seten med surfplattor, VR-glasögon och boklådor har nu istället gått till två olika gruppboenden inom LSS att pröva våren 2021. Vi vet inte om miljöerna kommer att passa även denna målgrupp, men det återstår att se.

TEXT: LILLEMOR ENGHOLM GUY,
projektledare

Bibliotekarien Inger Hollström Flis och handledaren Emelie Ekholm från DigidelCenter på Motala bibliotek, ledde arbetet på plats.

FOTO: ALEXANDRA JOHNSON.

Upphandling av nytt biblioteksdatasystem

Om man liknar ett bibliotek vid en mänsklig kropp så är medarbetarna hjärna och hjärta, som med sin kompetens, värme och innovation driver biblioteksarbetet.

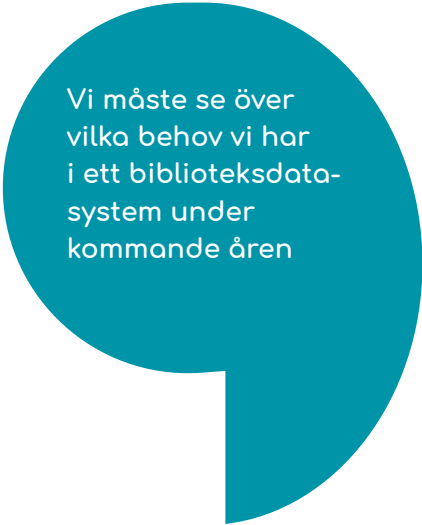
Biblioteksdatasystemet, Book-it, är skelettet. Skelettet gör att hela kroppen kan röra på sig. Utan biblioteksdatasystemet hade vi inte kunnat utföra våra arbetsuppgifter på ett effektivt sätt. Huden är det yttre skalet, det som andra ser, i denna liknelse är det Götabibliotekens hemsida. Det är där vi marknadsför oss och låntagarna kommer endast åt den information som vi tillåter, och det är genom Götabibliotekens hemsida vi länkar ihop oss med applikationer som exempelvis e-medier och bokningssystem.

Komplex databas

Götabiblioteken består av samtliga folkbibliotek i Östergötland och Tranås kommun. I samarbetet ingår 45 bibliotek och 3 biblioteks/bokbussar. Flera skol- och gymnasiebibliotek finns också med i den gemensamma katalogen. När Götabiblioteken skapades för snart 10 år sedan så var det ett stort arbete och många utmaningar att flytta alla bibliotekskataloger och bestånd till ett gemensamt biblioteksdatasystem. Under de här åren så har det nuvarande biblioteksdatasystem, Book-it, utvecklats till en mer komplex databas än vad man kan tro. År av behov och innovation har utvecklat Book-it till den nivå som systemet håller idag, men för att en ny webb och andra nya applikationer ska fungera sömlöst framöver så måste vi se över vilka behov vi har i ett biblioteksdatasystem under kommande åren.

Behovsanalys

För att valet av system inte ska utgå från tycke och smak så gav Göta styrgrupp i januari 2020 ett uppdrag till Göta Integrated Library System (ILS), där expertgrupperna Metadata, System, Webb, Skolbibliotek samt bibliotekscheferna Johanna Hagelin och Therese Källholm har ingått. Rolf Holm från Regionbibliotek har varit sammanhållande för arbetet och har stöttat grupperna utifrån önskemål som framkommit. Göta ILS uppdrag har varit att ta fram en behovsanalys för

Vi måste se över vilka behov vi har i ett biblioteksdatasystem under kommande åren

ett nytt system. Det arbetet har pågått under året och förutom att specificera varje expertområdes behov så har grupperna även validerat varandras behov för att säkerställa att funktionerna fungerar tillsammans.

Överlämnas för granskning

Lagom till jul hade samtliga expertgrupper granskat behovsanalysen och den är nu redo att överlämnas till Regionens upphandlingsenhet för granskning. Arbetet har inte alltid varit enkelt. Nina Lönn, i webbgruppen, tycker att den största utmaningen med behovsanalysarbetet har varit "att hitta tider då så många som möjligt har kunnat delta. Detta gällde framförallt i början när vi var nya i digitala möten och sommaren närmade sig med semestrar."

Även om arbetet tidvis har varit utmanande så finns det även positiva delar med arbetet. Nina säger: "Det som varit mest lyckat för mig är att jag har fått bättre

koll på vad som händer hos system och metadata och samtidigt en massa bra erfarenheter inför vår kommande webbupphandling. Jag tycker att när vi väl kom igång med själva framtagandet av behovsanalysen har alla gjort ett superarbete och jag har stora förväntningar på vårt nya bibliotekssystem."

Första etappen klar

Att hålla flera tankar i huvudet samtidigt är inte enkelt men det har krävts i arbetet med behovsanalysen. Det har handlat om att säkerställa att de interna och externa behoven utifrån målgrupp uppfylls. Expertgrupperna system och metadata har haft primärt fokus på de funktionaliteter som medarbetarna behöver. Expertgruppen webb har primärt haft ett fokus på att kopplingar mellan biblioteksdatasystemet och andra applikationer t ex Göta webben ska fungera, samt att det som presenteras ska vara användarvänligt. Skol-

biblioteksgruppen har fokuserat på att de behov som framkommit även fungerar för skolbibliotek samt tagit fram de skolbiblioteksunika behoven.

Om allt går enligt plan kommer upphandling ske under 2021 och när upphandlingen är klar så kommer mer information att gå ut till alla medarbetare. Det återstår mycket arbete men nu är första etappen i arbetet för ett nytt biblioteksdatasystem avklarad. Ett stort tack till alla som har bidragit!

TEXT: JOHANNA HAGELIN

Motala bibliotek

THERÈSE KÄLLHOLM

Finspångs bibliotek

FOTO: FRANK PETERS

Mostphotos

Dikter om våren och sommaren 2020

Våren 2020, när pandemin var ett faktum och rädslan och ångesten spred sig lika mycket som pandemin i sig, tänkte vi på Götabiblioteken att vi ville göra en insats för att skapa lite glädje. Vi gick ut med uppmaningen – Var med och gör pandemi av poesin!

Tävlingsregler

Så här skrev vi i maj 2020:

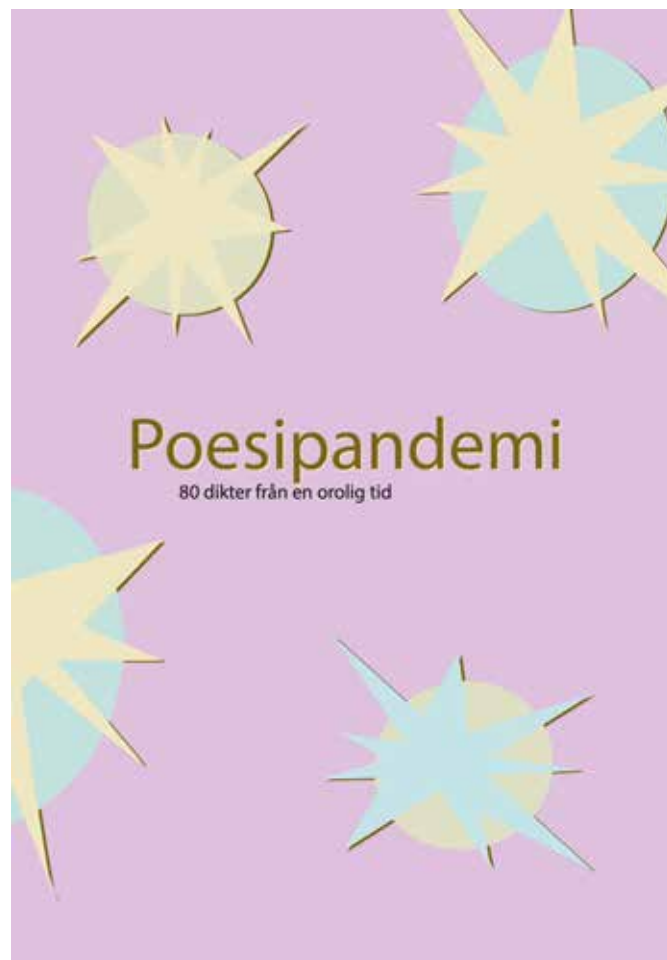
- Skriv en dikt om din upplevelse av våren och sommaren 2020.
- Prova att läsa den högt medan du tvättar händerna i 30 sekunder. Hinns det med så är den lagom lång.

Skriv flera dikter om du vill. Dikten/dikterna lägger du på Instagram som text eller filmar dig själv när du läser. Du kan också mejla eller skicka din text med posten.

200 dikter

När tävlingen avslutades den 31 augusti hade över 200 dikter kommit in! Deltagarna var i alla åldrar från 10 till drygt 80 år.

En jury bestående av bibliotekarier från folkbiblioteken samt utvecklingsledare på Regionbibliotek Östergötland valde ut åtta vinnardikter. Under den digitala bok- och berättarmässan, DigiTellUs, den 5 december läste skådespelaren Pontus Plaenge dikterna.

När tävlingen avslutades den 31 augusti hade över 200 dikter kommit in! Cirka åttio av dikterna kommer att ges ut både som e-bok och som tryckt bok.

Antologi

Under våren 2021 kommer en antologi med cirka åttio av dikterna att ges ut både som e-bok och som tryckt bok. Vi anser att det är ett unikt tidsdokument. Så många människor har berörts av pandemin på olika sätt och uttryckt sina känslor och tankar i skrift. Tyvärr är ju inte pandemin över än, men när den är det blir det här ett viktigt minne.

Något som vi anade redan innan och som bekräftades av det stora deltagandet i vår tävling, är att många människor skriver. Götabiblioteken vill genom antologin uppmärksamma det och förhoppningsvis stimulera till fortsatt skrivande.

TEXT: INGRID LOELD RASCH

Regionbibliotek Östergötland

Dan Myrbeck**Kärlek och väderlek**

Plussgrader
är pussgrader
I vårsolens glans
vill man fråga chans,
men kan man kyssas
med två meters distans?

Elin Stadenberg

En ny värld

Jag vaknar när gryningens konturer
uppluckras av dagsljus,
men
hur vet jag när morgonen börjar
när förtynade förpliktelser
gröpt ur
det mätbara med tiden?

I det som tidigare var spårvagns-
spåren
rinner tystnad genom staden,
vi lever kvar i spruckna luftslopp
tömnda på det
som förut definierade dagen.

Kan värde mätas i detta vakuum?

Mening utvinns

kan livet definieras?

Betrakta det som gror ur denna dvala,
i stillhet kan

en ny värld vakna.

Gustav Bengtsson**Hoodie**

Du lånade min hoodie
den jag köpt på Åhléns
Den svarta med avklippta ärmar
Det var din favorit
du viskade att den
Luktade som min hud.
Att du var trygg när du bar den.
Att tyget var som oförstörbart som
pansar
Eller det Nemeiska lejonets päls.
Att den påminde dig
om mig. Om oss.
Nu ligger den slängd på golvet
Jag plockar upp den.
Trär den över kroppen, känner mig
trygg.
Den luktar som din hud.
Den påminner mig om dig.
Om oss

Therese Hjertqvist**Såren på mina händer**

Såren på mina händer
vittnar om andra tider
Frasiga knogar,
blödande sprickor
men inte från
ett knytnävsslagsmål
Utan ett slag mot
ett virus

bekämpas med
rentvättad hud
Frasiga knogar,
blödande sprickor,
min kamp för
att andra ska få
överleva.

Ksenia Emelianova**Uppsägningstid**

Vem visste att världens undergång
Kunde vara så vacker?
Det är för sent att bromsa
När cykel rusar i nedförsbacke
I självmordsförsök lutar sig mask-
rosor mot marken
Hjulen kör på deras nackar
Vårt företag har gått i konkurs
Alla kommer få sparken.
Anställda skvallrar bakom ryggen
Och förväntar sig blodbad
Cykeln tappar balansen
Hjulen fastnar i blomblad
Pojken ramlar av cykeln
Rakt in i hjärtat skär hans skrik
Hela sommaren är vår uppsägnings-
tid.

Kristina Nordell

Inte som de ljusa årsringarna i träet
Inte som sommarens värme efter
vintrarnas mörker
Inte något ständigt återkommande,
välbekant och förutsett
Men som en fågel som från ingen-
stans med sin flykt skär himlen i två
delar
Så ska livet falla sönder
Tiden innan
Tiden efter
Och där emellan, en fågel som skär
över himlen

Felicia Stenström

Jag cyklar förbi och lägger märke till
De stora husen uppe på kullen
De tycks närmre marken nu
För ingen kan köpa sig härifrån
Ingen kan betala för den tid
Som vi aldrig får tillbaka

Jag cyklar

Med min rädsla

Min vrede

Min längtan

Släpper taget om styret

Sträcker ut mina armar

Friheten som fångar mig då
Som blåser in under min skjorta
Som blir en luftballong av hopp
Att lyfta mot den rosa himlen med

Måste våga tro på framtiden
Som solnedgången bortom kullen
Som en ljusare plats
Såsom vårar brukar vara
Såsom alla vårar, utom denna

Kerstin Öberg**Skilda åt**

Nu vill jag berätta att
släktens lilla ljuva skatt
kom till vår jord en sommarnatt.
Mormorsmor fick gosa, bära,
vyssja, nynna, titta nära,
sniffa på den nya, kära.
Men plötsligt sa det bara: STOPP!
Här ska värnas om din kropp!
Annars finns det inget hopp!
Sluta prompt att ge dig hän!
Anders krav är – karantän
för gammalt folk i alla län.
Mormorsmor på åttio två
tycker tiden gått i stå.
Men titta vad hon kommer på:

sagor ska skrivas på löpande band
fotot ska ramas med utsprucken tand
spade ska skickas för grävning i sand

En mobil ljuder, bud om snar propå.
Nåt i rutan rör sig, men hallå, vaddå?
Åh! Se på! Litet barnbarnsbarn kan
GÅ!

En demokratisk reform fyller år

Detta var året när samhällsorienteringen fyllde jämnt. För tio år sedan, närmare bestämt den 1 december 2010, trädde nämligen den paradigmshiftande reformen i kraft. Den innebär att varje kommun ska se till att nyanlända invandrare erbjuds samhällsorientering på modersmål. Den första förordningen angav att samhällsorienteringen skulle omfatta minst 60 timmar. Från den 1 februari 2020 har

antalet timmar utökats till 100 timmar.

I Östergötland har kommunerna gett Regionbibliotek Östergötland uppdraget att samordna och genomföra samhällsorienteringen. För nionde året i rad ges samhällsorientering i samordnad regi. I och med att vi skrivit nytt avtal med kommunerna, där nu också Ydre och Tranås ingår, har vi fått fortsatt förtroende. Huvudsyftet med att driva verksamheten regionalt är att ge samtliga delaktiga kommuner i regionen möjlighet att erbjuda en likvärdig samhällsorientering på modersmål genom att tillhandahålla välutbildade regionala samhällskommunikatörer.

Grundläggande förståelse

Samhällsorienteringen ska påskynda och underlätta de nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet och ska kunna kombineras med arbete, studier och andra aktiviteter. Kursen ger en grundläggande förståelse för det svenska samhället och en grund för fortsatt kunskapsinhämtande.

Innehållet i kurserna behandlar det mesta som en person behöver kunna för att etablera sig och fungera i det svenska samhället. Här informerar vi och diskuterar de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna. Den enskildes rättigheter och skyldigheter i övrigt, jämlikhet och jämställdhet och hur samhället är organiserat är viktiga ämnen att prata om. Likaså praktiskt vardagsliv och hur man använder digitala betaltjänster.

I samband med Covid-19 växlade vi tidigt över till att ge samhällsorienteringen på distans och vi fortsätter så tills läget ändrar sig eller andra rekommendationer meddelas. Distanskurserna har fungerat utomordentligt bra och närvaron har varit mycket god.

TEXT: LARS EKLUND

Regionbibliotek Östergötland/Samhällsorienteringen

FOTO: TONY RYMAN

Kurserna behandlar det mesta som en person behöver kunna för att etablera sig och fungera i det svenska samhället.

Samhällskommunikatören Maha Babeke håller i en fysisk kurs, innan coronaviruset och distansundervisning.

FOTO: SOFIA LARSSON

2020 års skrivarstipendiat är Ullias Berglund som vinner med novellen *Rosa sjöodjur och ett pissgult kuvert*.

Unga berättare uppmuntrar det egna skrivandet

Novelltävlingen Unga berättare har funnits sedan 2006 och anordnas av Götabiblioteken och Regionbibliotek Östergötland. Alla mellan 16-30 år i Östergötland och Tranås är välkomna att skicka in bidrag till tävlingen. I år kom det in tjugotre noveller och en jury utsåg sex unga författare till vinnare. Vinnarnovellerna finns publicerade på Götabibliotekens webb. Där kan du även lyssna på författarnas egna inläsningar. Under hösten 2020 har vinnarnovellerna också gått att läsa i Östgöta Medias tidningar och deras webbsidor – Corren, NT och MVT.

Vi anordnar tävlingen för att stimulera både läsande och skrivande. Vi tror att många unga människor skriver, men gör det kanske mest för sig själva. Genom Unga berättare kan vi erbjuda dem ett sammanhang där de ser att det finns många andra som också skriver.

En av de sex vinnarna är utsedd av juryn till skrivarstipendiat och en veckas skrivarkurs på en folkhögskola väntar till sommaren. 2020 års skrivarstipendiat är **Ullias Berglund** som vinner med **novellen Rosa sjöodjur och ett pissgult kuvert**.

Så här lyder juryns motivering:

”Med ett lustfyllt, lekfullt språk beskriver författaren ett kompisgängs sista soliga sommarkvällen tillsammans. Samtidigt bidrar den dubbelbottnade beskrivningen av huvudkaraktärerna till att novellen får en lockande stämning där även kärlekens normer ifrågasätts på ett tankeväckande sätt.”

Övriga vinnare är:

Filip Alexandersson Koltrastarna

Fanny Blombäck Jag är ingen idiot

Martina Johansson Väck inte den and som sover

Linnea Jonasson En morgon, ett slut och en början

Emelie Lannerhjelm Min systers väktare

TEXT: INGRID LOELD RASCH

FOTO: ERROL TANRIVERDI

Regionbibliotek Östergötland

*Martina Johansson.
Väck inte den and som sover.*

*Emelie Lannerhjelm.
Min systers väktare.*

*Filip Alexandersson.
Koltrastarna.*

*Fanny Blombäck.
Jag är ingen idiot.*

*Linnea Jonasson.
En morgon, ett slut och en början.*

Göta biblioteken

Götabiblioteken är ett samarbete mellan Regionbibliotek Östergötland, de tretton Östgötakommunerna och Tranås kommun.

Med ett konto hos Götabiblioteken får du tillgång till över 1,5 miljoner böcker, ljudböcker, talböcker, e-medier, filmer, spel tidningar och därtill flera databaser.

Med en enda gemensam katalog får alla mer av allt. Bara att reservera och hämta på ditt bibliotek!

Du kan också låna, ladda ner och lyssna direkt på Göta-webben: <http://www.gotabiblioteken.se>

I Götabiblioteken 2020 får du ett axplock av vad biblioteken i Östergötland hade för sig under året.